

ҚАЙСИН ҚУЛИЕВ

КЎЗЛАРИНГИ СЕВАМАН

Шеърлар

Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент — 1978

K 75

K $\frac{70403 - 138}{352(06) - 78}$ P - 78

«ДАРАХТ ҲАМ ШУНДАЙ УСАДИ...»

Баъзан, шоир ўз шеърига ўхшаши шарт эмас, одамнинг ўзи бошқа-ю, ижод бутунлай бошқа нарса, дейдилар.

Менга қолса, шеърга қараб шоирнинг қиёфасини, қандай сўзлаши, юриш-туриши, қизиқишлари, манфаатлари ва яна бошқа кўп нарсаларни билиб, англаб олиш мумкиндай туюлади. Шундай эканлигига ишонаман ҳам. Ҳақиқий шоир доимо ўз шеърига ўхшайди.

Қабарда-болқор халқ шоири, СССР ва РСФСР Давлат мукофотлари лауреати Қайсин Қулиевнинг китобларини ўқиганда, шоир ва унинг асарлари ҳаётнинг ажралмас, бир бутун бўлаги эканлигига янада чуқур ишонч ҳосил қилдим. Зотан, Қайсин Қулиев ва унинг шеърятини бир-биридан ажралган ҳолда тасаввур қилиш қийин.

Қайсин Қулиевни ўқиганда киши унинг шеърларига мафтун бўлиб қолади, шоирнинг шахсан ўзи билан таниш бўлганлар эса, унинг меҳри, одамийлигига мафтун бўлиб юрадилар.

Мен мард ва ўктам, олижаноб ва бағри кенг, сахий ва самимий Қайсин Қулиевни яхши биламан, десам бу камлик қилади. Мен яна билимдон, ақли ўткир, нозиктаъб, зукко шеършунос Қайсин Қулиевни ҳам биламан. Лекин бу ҳам камдай. Қайсин Қулиев дегадда яна кўз ўнгимга матонатли, ўз фикрларида устивор ва одил, дўстларига ғоятда садоқатли, улар учун ўзини ўтга, чўққа уришга тайёр турган, ҳақиқатдан ҳеч қачон тоймас бир одам келади.

Қайсин Қулиев машаққатли ҳаёт йўлларини босиб

ўтди, Улуғ Ватан урушининг жангу жадалларида бўлди ва элу юртининг бахт-саодати йўлида бир дам бўлсин қўлидан қаламнинг қўймади.

Шоир ўз китобларидан бирида («Дарахт ҳам шундай ўсади»): «Чинакам бадий асарда ҳамма нарса худди тоғ ёнбағрида ўсган дарахт ёки йўл четда ётган тош каби табиий бўлади... ям-яшил дарахт шовуллаб туради, далаларга ёмғир ёғади, сойлар шалдираб оқади... Шеъринг ҳам мана шундай содда ва табиий, жозибдор бўлмоғи керак», деб айтади. Мана шундай табиийлик ва жозибани у ўзи севган шоирлар ижодида, жаҳон шеърининг бетакрор намуналарида кўради ва ўз қаламига, ўз шеъри олдига ҳам шундай талаб қўяди.

Китоблар халқ ҳаётининг, мамлакат қиёфасининг кўзгуси бўлади. Мен Чингиз Айтматовнинг ажойиб асарларини ўқиганда кўз ўнгимда гўзал Қирғизистон ва унинг танти, жўмард кишилари гавдаланади. Расул Ҳамзатов шеърларини ўқисам, Доғистон диёрини айланиб чиққандай бўламан.

Мен Кавказда кўп бўлганман. Лекин ҳар гал Қайсин Қулиев шеърларини қўлга олсам Кавказни, Қайсин туғилган ўлкани яна қайта кашф қиламан. Тасаввуримда оқ чўққили Эльбрус жонланади, қулоғимга тоғ шалолаларининг шалдирашлари чалинади, мард, меҳнатқаш, оқкўнгил одамларнинг тафти ва нафаси кўксимни яйратади.

Қабарда-болқор халқи сон жиҳатдан озчиликни ташкил қилса ҳам, жаҳонга йирик маданият арбобларини етиштириб берган халқ. Қайсин Қулиев мана шундай ўз халқининг шуҳратига шуҳрат қўшган санъаткорлардан. У таланти халқнинг таланти фарзанди. Шунинг учун у халқ орасидан етишиб чиққан истеъдод эгаларини қадрлайди, уларни доимо эъзоз-икром билан эслайди. Қайсин Қулиев инқилобгача ёзма адабиётга эга бўлмаган Қабарда-болқор адабиётида таланти халқ оқини Исмоил Эттеев, йирик шоир Козим Мечиев кабиларнинг йўлини давом эттирмоқда ва ўзи ҳам шеърингда йирик бир мактабга бошчилик қилмоқда.

Қайсин Қулиев шуҳрати Иттифоққа таралган санъаткор. Лекин унинг энг катта шуҳрати — халқнинг, шеъринят мухлисларининг чинакам муҳаббатини қозонганлигида. Мен у билан кўп шеъринят анжуманларида бирга бўлганман. Уни ҳамма ерда яхши танишади, у ҳамма ерда ўзини кўпдан таниш туғилган дийрда юргандек ҳис қилади.

Уни Тошкент ишчилари, Камчатка балиқчилари, Донбасс кончилари, рус қишлоқларининг деҳқонлари, БАМ қурувчилари ўз жонажон шоирлари каби кутиб олганларини, олқишлаганларини биламиз.

Қайсин Қулиев бир жойда тўхтаб турмайдиган, ўзбекларининг таъбири билан айтганда, тиниб-тинчимас шоир. У кўп сафарларда бўлади ва мана шу ҳаракат, қайноқ, қизғин учрашувлар билан тўлиқ ҳаёт унинг ижодига бой мавзулар олиб киради, унга илҳом беради, шеър кайфиятига солади.

Қайсин Қулиев нима ҳақда ёзмасин, самимий, юракдан ёзади, унинг сўзи оддий ҳақиқатнинг қудрати ва жозибаси билан одамни ларзага солади, қалбни тугёнга келтиради.

Қайсин Қулиевнинг ҳаёти воқеаларга бой. У жуда кўп касбларда ишлаган, қўли ҳунарга, ишга омил, онги доимо билимга, илмга ташна инсон. Мана шунинг учун ҳам у ёзганда ўзи жуда яхши билган, ўрганган, бошдан кечирганларини ёзади. У хоназот отнинг қандай қадам ташлаётганидан тортиб, сарбаст шеърнинг нозик адоларигача яхши билади. Ва қандай ишга қўл урмасин, қўл урган ишидан гул ундиради.

Яқинда бутун мамлакат адабий жамоатчилиги Қайсин Қулиевнинг олтимиш йиллигини нишонлади. Бу — муболағасиз айтиш мумкинки, қабарда-болқор адабиётининг, Қайсин Қулиев шеъринятининг байрамига айлланиб кетди.

Ўзбек китобхонлари ҳам Қайсин Қулиевнинг шеърларини севиб, излаб, топиб ўқийдилар. Мана шу китоб ҳам ўзбек шоирларининг муҳаббат билан қилган таржималаридан дасталанди. Уйлайманки, бу гулдаста ўзбек ки-

тобхонларига Қайсин Қулиевнинг муносиб совғаси бўлади.

Қайсин Қулиев юраги ҳамиша навқирон шоир. У ҳозир ижодий ғайрат, шижоат билан тўлиб-тошиб яшамоқда. Унинг қалби ва ҳаёти одамларга меҳру муҳаббат, баҳравар яхшилик, эзгулик, донолик билан тўлиқ.

Унинг ноёб иқтидори сўздан, туйғудан, ўлканинг, халқнинг бахтидан жозиб шеър алангалари яратмоқда. Бу шеърнинг алангаси буюк тоғ чўққиларида ёқилган гулханларнинг ёғдуси каби жуда олисларга зиё ва шуъла таратиб туради.

*Зульфия
Ўзбекистон халқ шоири, СССР
Давлат мукофоти лауреати*

ЭЛЬБРУС

Сен қанотда кўкларга учган
Инсонларнинг юксак хаёли,
Сен тоғликлар қибла деб тутган
Тангрисига сиғинган чоғи.

Курашларда берар экан жон
Қаҳрамонлар кўзларида сен!
Ҳар бир тоғли қурганда макон
Сенга очди эшик, дарчасин.

Кўриб сенинг мангу ва чексиз
Қорликларинг ҳокимсиз, озода,
Қашшоқлигин унутиб, тўқис,
Бой сезмакдан тоғлик бўлди шод.

Ва бегона элу юртда гоҳ
Чақнаб қолса чўққинг тушларда,
Бир нафасга гам-андух йироқ
Кетган бўлди эсу ҳушлардан.

Худо ҳаққи, бу кунлар эмас,
Туғилсайдим ўтган асрда,
Маккани ҳам этмайин ҳавас,
Елғиз сенга қилардим сажда.

Бир замонлар сенинг пойингда
Эллар қонин тўқдилар қанча,
Қонхўрлар ҳам, қон қусганлар ҳам
Бари қайтмас, кетди кетганча.

Менинг халқим пок виждонидай,
Шеъриятдай, ер чиройидай
Сен яшайсан абадий мағрур.
Биз келгунча турганинг сиёқ,
Кетганимиз сезмайсан бироқ.

Кетарману қолгум ёнингда,
Зеро, бунда яшайди авлод:
Сенинг тоза чўққи қорингда
Қолар мафтун нигоҳим ҳаёт.

* * *

Бунда ҳар ким, ҳар не узра тош,
Оқ тош, кўк тош тоғлар ораси.
Бу ерларда тошларга йўлдош
Чегемликлар боққан подасин.

Ешлигидан тош кўрди лак-лак
Тоғда, боғда, ўнгда, рўёда.
Назарида тошлардан бўлак
Ҳеч нарса йўқ ёруғ дунёда.

Тош тафтида пиширди овқат,
Тошлар билан ўтинлар ёрди.
Қулба қурди тош териб қат-қат,
Шу тошлардан тегирмон солди.

Ва шул сабаб ҳар ер фарзанди
Йўлдош бўлди метин сабрга,
Тош сингари бутун дардини
Ўзи билан элтди қабрга.

Бу қадрдон тоғлиқда ҳар жон
Тош чақар ҳам, молбоқар ўзи.
Тошда яшаб, кунни битган он
Тош устида юмилди кўзи.

**Бу ерларда яшнади, ўнгди,
Тоғу кулба қабрлар тоши.
Гўё бунда тош бўлиб тўнгди
Инсонларнинг умри, бардоши.**

**Гўё бунда бўлиб қолди тош
Яралгандан бошланган қадим:
Бизлар тўккан барча аччиқ ёш,
Бизнинг куну ва бизнинг назм.**

ҚАДИМГИ НАСИҲАТ

«Сендан кичик йўқ бунда!» — дерлар,
Зарра бўлсин ғазабланма сен.
«Сендан улуғ йўқ бунда!» — дерлар,
Зарра бўлсин мағрурланма сен.

Сокин тошдай бўл чидам рамзи,
Бўронда ҳам, ёққанда ҳам қор.
Кўланкали дарахтдай сахий
Ором бўл ким шабадага зор.

Гар истасанг ўз йўлинг топмоқ,
Зўр оқимдан олгин андоза.
Не кун кўрма, тоғ қори сиёқ
Қола билгин оппоқ ва тоза...

* * *

Қаердадир, узоқларда инграйди аёл,
Қаердадир майин, маъсум айтади алла.
Жаҳондаги сира битмас ваҳима, малол
Алласининг оҳангида янграр баралла.

Жанг-жадалда ҳар отилган энг биринчи ўқ
Энг аввало, она қалбин тешиб ўтади.
Сўнги жангда ким ғолибу ким мағлуб — фарқ йўқ,
Лекин она қалби дарду алам ютади.

ҲАЙРАТ БИЛАН ЯШАШ

Юлдуз чақнаб, тоғлар кирар минг рангга,
Қорлар эриб, гуллар баргин тўкар жим.
Жаҳонда бир недан тушмай ҳайратга
Яшаб ўтганларга келади раҳмим.

Қайдадир юз берган оддий бир ҳолга
Ҳайратдан ва завқдан ҳаяжонга ром
Боққан-чун олиму шоир ва рассом
Буюк кашфиётлар келар жаҳонга.

Мени лол этади қушлар ва гуллар,
Гарчанд тили, ранги — борлигича сир.
Ҳайратга солади сўзлар, жамоллар,
Қўшиқлар, шеърлар этади асир.

Куйлаб оқар жилға, тинглайман сайроқ
Қушларни ва денгиз гулдурашин маст.
Мўъжизалар ҳадея этади тупроқ,
Биздан ҳам кутади ҳайрат ва меҳнат.

ОНАЛАР КЎЗИ

Ўғил хушнуд куйлаб яйрайди тўйда —
Она кўзларида шодлик бир жаҳон.
Пўстинда дўстлари келтирар уйга —
Она кўзларида олам зимистон.

Она кўзларида кузги кенг дала,
Ҳовлида тароват тўкади кўклам...
Кўрдим оналарнинг кўзи бир йўла
Жаҳон ғам, шодлигини сиғдирганин ҳам...

ТУҒРИМАСМИ...

**«Тўғримасми, менга ҳам қийин!» —
Шивирлайди жароҳатли тош.
Туманли шом, тун, саҳармикин
Сукунатда тошга суҳбатдош?**

**Бўлмадимни менга бир далда
Жароҳатли ва танҳо шу тош.
Сўзлашаман у билган тилда,
Ола билдим мен ундан сабоқ.**

**«Бор азобга беролдим чидаш»,—
Деганини ўзим эшитдим
Ва ўзимда сезиб куч, оташ,
Она-Ерда одимлаб кетдим...**

* * *

Менга азиз бу тоғлар ғоят!
Бунда менинг онам туғилган.
Тонгдан кечга билмай фароғат,
Кун тиғида оочлар сурган.

Тансиқ сўзлар, иссиқ қиёфа
Бу тоғларда яшайди доим.
Онам тирик бўлган рўёда
Яшнаб оқар менинг баҳорим.

Бўлиб онам азиз меҳмони
Уйимизга тушарди тоғлар.
Шундан азиз юртим осмони,
Унга севгим кўнглимни чоғлар.

Бошда сокин эгилиб қоя,
Осмонида юлдуз чақнайди.
Менга азиз бу тоғлар ғоят,
Бунда менинг онам яшайди...

* * *

Дейдиларки:

«Йиғлаб-йиғлаб ўсади бола!»

Менга гўдак йиғисини эшитмоқ оғир.
Юрагимни қиймалайди йиғи нақ нола,
Гўё қора кийган бўлар атроф, тоғ бағир.

Хотиримда: гўдакларни уруш қамчиси
Қувган йиллар! Йўллар тўла бола, юз-кўз қон.
Қулоғимга чалинганда гўдак йиғиси
Фарёд солган туюлади бор жумла жаҳон.

УЗ-УЗИМГА ДЕИМАН...

Чарчадингми, кўксингдаги ўтмишни уйғот,
Гуссанг эски бўлганда ҳам янги сўзлар бор.
Сув яйловга ёйилгандай, яйраб ёз қанот,
Яша бир чоғ яшагандай, уста санъаткор!

Чарчоғингни асло ортма юк қилиб сўзга,
Қўй, чақнасин! Ҳар ерда бор сенинг яйловинг.
Агар кийик жасур бўлса, бўйи билан тенг
Ўтлоқни ҳам кечиб бориб етади сувга.

Чарчадингми, сўзларингни қўйма мудратиб,
Дарё каби оқсин қалбинг билмай уйқуни.
Қир майсага, челак сувга бўлгандай интиқ,
Сўз бўлмаса лабларинг ҳам қўмсар кулгини.

Чарчадингми, ёрқин сўзлар қўйнига отил,
Сўзни зинҳор, зинҳор этма зулматга уйғун.
Сен ҳаётда улкан дарё сингари оққил,
Хур кийикдай кез, изингдан сачрасин учқун...

ДАРАХТЛАРГА АЛЛА

**Қордан парқу кўрпалар ёпиб
Тинч мудраган дарахтлар, ухланг!
Тун келмоқда сиз-бизни топиб,
Тушга эртак олиб ранг-баранг!**

**Елкангизда, о, дарахтлар, қордан кўркам тўн,
Бамисоли оппоқ шамсиз қорликда шу тун.**

**Жимжитликда ухланг ва тушда
Учиб келсин сайроқ қуш, баҳор.
Эркаласин қуёш оғушда,
Аёзларга чидашингиз бор.**

**Ухланг, ухланг, о, дарахтлар, оппоқ дарахтлар
Ухланг, ухланг, муз чангалда қолган карахтлар.**

**Ухланг, қорли бўронга ошна,
Ва кўп қишни кўрган дарахтлар.
Ёз келади гул, нур-ла яшнаб,
Соянгизга чопар гўдаклар.**

**Ухланг, ухланг, оқ дарахтлар кўринг гўзая туш,
Бизлар кўрар тушлардай туш сизни этсин хуш.**

Кундузлар ҳам исимаса кун
Урганамиз сиздан чидамни,
Сиздай яшаб, сиздай кўриб кун
Ва тик туриб бермакни жонни...

Ухланг, ухланг, гўзал тушлар кўриб дарахтлар.
Баҳоргача енгил мудраб, туринг дарахтлар...

ОНА

Мана, овулига ўтиб боради она
Нишаблик ва тошлоқ қия йўл билан.
Қўлида мириқиб ухлайди бола,
Қачонлардир худди ухлагандай ман.

Аёл ўтиб борар, бегона аёл,
Мени узун умри бошига йўллаб.
Унинг кийимидан анқиши аён
Қовуну тупроқнинг бўйи гупиллаб.

Аёл борар:

Менга бегона, йироқ,
Оғушига ардоқлаб босган гўдагин.
Гўё жаҳондаги офатдан шу чоқ
Сақлар қалқон қилиб сахий кўкрагин.

Ўтиб кетди...

Она кўзлардан ғойиб...
Ҳар нарса бошланар ибтидосидан.
Назаримда замин бахтини олиб,
Камол топтиради она кўксида.

Тахлика, ваҳима босар ҳойнаҳой,
Жаҳонда ахтарар нени, не кутар?

Ўтар узоқлардан Она,
дала, сой,
Асрлар, жаҳаннам ўтидан ўтар.

Ҳаёт яралишин бўсағасидан
Келар нозик, кучли қўлларда гўдак.
Унда ҳар биримиз ҳаётимиздан
Бир жон риштаси бор шу бўлаликдак...

Одамин кузатар жимликда дунё,
На чанг бор, на булут, жимдир ҳатто тош
Она ўтиб борар.

Кўзимда гўё
Унинг иззатига тоғлар эгди бош!..

ЧЕГЕМ ДАРЭСИ СОҲИЛИДАГИ УЙЛАР

Даралар оралаб гоҳ ол, гоҳ зилол,
Тошдан-тошга ўтиб чопдинг сен жўшқин.
Мен тоғ дарди тўлиқ қўшиқни ҳамон
Унута олмайин жигарларим хун,
Чегемим маним!

Йўқ, йўқ, тор ўзандан чопмадинг куйи,
Оқдинг сен оралаб менинг юрагим.
Қирғоғингда ўсдим бир майса кўйи,
Ўтлоғингда ётдим харсанг сингари,
Чегемим маним!

Қайдадир мен сенсиз ўтказсам куним,
Бу кунни мен кун деб билмадим зинҳор.
Қай тарзда кечирай қолган бу умрим,
Сен жўшиб қоласан куйдор, жарангдор,
Чегемим маним!..

ЧҰМИЛАДИ ДАРЁДА АЁЛ

Чўмилади дарёда аёл,
Қуёш боқар узоқлардан лол.

Олтин нурдан қўлларин ташлаб
Елкаларин силар ташна лаб.

Ҳўл бўлишин ўйламай хиёл
Соя солар унга мажнунтол.
Утлоқларда майсалар мафтун,
Қирғоқдаги нам тошлар мамнун.

Аёл сузар илиқ бағирда
Ўлим, зулм йўқдай тақдирда.

На бўрон бор жаҳонда, на қиш,
На қамоқ бор, на ғам, на ташвиш.
Гўё уруш битган дунёда...
Чўмилади аёл дарёда...

ДАВОМ ЭТСИН ЖИМЛИК

Ўлдирманг жимликни!

Жимликда ёлғиз

Фикр денгизига чўмар донишманд.
Сўнувчи чироқда ойга тикиб кўз,
Битмас хаёллари билан бўлар банд.

Гуркираб кўқарар жимликда бугдой
Болалар тўқ бўлсин, ўссин дея соғ.
Жимликда ёғиб қор, кашф этиб чирой
Яшнайти даламиз,
гуллар ҳовли, боғ.

Шундай бир жимликни истайди полиз:
Нозланиб қовунлар тўлсин шакарга.
Тунда ой инсонга ўзи чўкиб тиз,
Саёҳатга йўлбошчи бўлсин саҳарда.

Экин-тикинлар ҳам жимликда ўсар
Тупроқнинг ҳаётбахш шаробин ичиб.
Гўдак, сут, яйловда пичанлар унар,
Жимликкина уни турганда қучиб.

Жимликда ёнади ўчоқда олов,
Она гўдагига тўқийди алла.

**Жимликда тандирда қизаради нон,
Қушлар ҳам, куйлар ҳам учар баралла.**

**Фақат жимликкина бағишлар уйқу,
Суҳбат ва фикрингга берар ёрқинлик.
Жимликни ўлдирманг, яшасин мангу,
Бебаҳо тухфа у!
Ўлмагич ёрлиқ.**

АЁЛ ҚУЛЛАРИ

**О, аёл қўллари — ер саховати,
Юлдузингиз қайдан боқмасин чақнаб,
Сиздан таралади гул таровати,
Қишда қор, ёзда нон шаънингиз олқаб.**

**Сизга олқишларим, аёл қўллари,
Сизда қанча сиру сеҳр мужассам.
Мудом бир онийдир шодлик кунлари,
Лекин умри узоқ дард сизга ҳамдам.**

**Бахту бахтсизликнинг безабон барча
Қўшиқ товушига сиз беҳад тўлиқ.
Сиздаги заифлик, чексиз қудратга
О, аёл қўллари, таъзим ва қуллуқ.**

АЙТИНГ, ТОҒЛАР...

- Тоғлар, айтинг шодлик бўларми ҳалок?
- Ҳалок бўлмас, чақнаб турсак биз мудом.
- Денгизлар, шодлик ҳеч бўлурми ҳалок?
- Ҳалок бўлмас, гар сув бўлмаса тамом.

- Урмон, сен айт, шодлик бўлурми ҳалок?
- Ҳалок бўлмас, шовул ўсиб турсак биз.
- Қушлар, айтинг, шодлик бўлурми ҳалок?
- Ҳалок бўлмас, битмас экан куйимиз.

- Далалар, шодлик ҳеч бўлурми ҳалок?
- Ҳалок бўлмас, тўлиб пишаркан донлар.
- Аёллар, шодлик ҳеч бўлурми ҳалок?
- Ҳалок бўлмас, асло, бор болажонлар!..

ОНАМ СУЙГАН ИККИ ҚУШИҚ

I

Нечоғ заиф бемор бўлса ҳам одам,
Тонггача бағрингдан топади даво.
Эй, тун оғушлайсан тоғу тошни ҳам,
Тирик жонга уйқу этасан ато,
Кексаю гўдакни омон асрагин,
Ғаму офатлардан яшасин нари.
Уйни қулашлардан ўзинг сақлагин,
Қирмасин бўрилар қирда подани.
Тошларни ағдарма, қиялаб пастга,
Ва бузма гўдаклар ширин оромин.
Уйқусизлик дардин билмасин кекса,
Қарилик тушлари тинч қўйсин жонин.
Тоғли йўллар тоши юлдуздай чақнаб,
Дарёлар жилвалансин ой тўккан нурда.
Тушида асалдай мевалар чайнаб,
Айиқчалар ухлаб ётсин ўнгирда.
Чарчади одамлар, толди жонивор ҳам,
Эй тун, тоғлар узра ўзинг ҳам ётдинг.
Бизни уйқумизда топмасин дард-ғам,
Ардоқ-ла оламга ёйгин қанотинг...

II

Сен сахий бўл оппоқ тонг,
Не истасак бер мўл-кўл.

Ғарибларга таянч тоғ,
Беморларга шифо бўл.
Бошига ғам тушганга
Насиб бўлсин осойиш.
Узоқ йўлга чиққанга
Омад ўзи бўлсин эш.
Йўл юрганга бер мурод,
Метин бўлсин бардоши.
Чиқсин доно, тадбиркор
Етаклаган йўл боши.
Фақат тинглаб ширин сўз,
Яйраб ўссин ҳар бола.
Бирон жон бўлса уйсиз,
Бер, қуламас бошпана!
Учқур паррандаларга
Бағишла чексиз осмон!
Юпун, оч бандаларга
Еткиз тўярли ош-нон!
Совқотганда оловга
Қуруққина бер ўтин.
Тил ато қил соқовга
Очгин сўқирнинг кўзин.
Йиғлаганнинг ёшин арт,
Бахш эт ишонч ва имон.
Беғуноҳга бер қудрат,
Гуноҳқорни эт пушмон.
Ёр эт ҳаммага тақдир,
Орзуларга тўкис қил.
Ҳар кимсага бир бахт бер
Ва тухфа айла хўш феъл...

КУЗЛАРИНГНИ СЕВАМАН...

Ерқин, масъуд кунлар дилинг этган чоғ
Қўзларинг ёнишин жуда севаман.
Лекин ногоҳ кирса ҳасрат ё фироқ,
Бу кўзларни яна қиммат биламан.

Менинг битмас севгим кўзларинг сенинг,
Унда акс этганда бутун офтоб.
Мангулик танг қотган сониясининг
Таниш оташига буроламан тоб.

Ҳар недан мамнун, шод соатларда ҳам
Қаршимда кўзларинг иссиқ нурлари.
Мен уни излайман қийнаганда ғам,
Юпанч юртим бўлур қорачиқлари.

Бу кўзлардан ўқиб англайман айбим,
Шулар топиб берар гуноҳимга ваз.
Бу кўзларда кўрдим умрим кўкламин,
Сўлмоғимни кўрмоқ ҳам менга қувонч...

САЛОМ, САҲАР!

Эй, сен нур-ла юзларин ювган,
Қуш сайраши ланжлигин қувган.
Инсонлар-ла уйқудан турган
Зумрад саҳар, янги тонг, салом!
Салом, сизга жарангдор боғлар,
Мевалардан эгик бутоғлар,
Тоғлар шошқин қувган шамоллар
Тухфа этган оромга салом!
Гўё нурдан тўқилган барқўт,
Гуржистонга сузган оқ булут,
Шабнамларни ичган майса, ўт
Узра яйроқ қизларга салом!
Ҳовлиларнинг қулогин очиб,
Қора кўздан кулгилар сочиб,
Тонгдай ёрқин шодликдан тошиб
Юрган гўдак, сенга ҳам салом!
Шу сершабнам саҳар қўйнига
Қўшиқ билан чақчақлаб киргум,
Қўлим солиб шуъла бўйнига,
Гўдак, сендай тонг ичра кезгум,
Ҳа, эл бахти, япроқ шивири
Ва фалакка сўйлаб мен олқиш
Тонгга киргум! Ва саҳар сирин
Қуйламоқдан билмасман толиш.

БИЗНИНГ ЙЎЛЛАР

**Пасти баланд, узоқлардан
Бошланиб келар бу йўл.
Гоҳи ўтса тошлоқлардан,
Гоҳи кесиб борар чўл.**

**Асрларнинг бўронлари
Беиз кўмган неча бор.
Жарликларда бўлиб сўқмоқ
Кесиб ўтган сой, анҳор.**

**Куйдирганда ёзда қуёш
Тошларни бениҳоя,
Қаердадир кекса чинор
Йўлчига солган соя.**

**Йўлни тонгда туман босса
Чошгоҳ пайти қучар чанг.
Ой нурида тошлар эса
Товланади кумушранг.**

**Кеч кузакда йўллар устин
Ҳазон босиб кетади.
Юмшоқ кўрпа каби бутун
Оёқ ботиб кетади.**

Қачонлардир тоғу тошда
Курашиб, бўлган марҳум
Жангчи ётар шу ерларда
Номи ҳам эмас маълум.

Бу йўлларда ҳам кулги, ғам...
Тўй ўтса бир четидан,
Бир четида ўтар мотам
Йиғлаб, тобут кетидан.

Елкасида мен ва сават
Узоқ йўл босиб онам, -
Бозор қилиб қишлоғига
Ёдимда қайтгани ҳам.

Бўш саватнинг енгиллиги
Муҳтожликнинг зўридан,
Қайноқ қумга из соларди
Оққан ёши кўзидан.

Хотирамда, дайдиб, чўчиб
Бу йўллардан ўтганим:
Силлиқ тошда туёғини
Тақирлатиб эшагим.

Бу қадимий йўллар устин
Кузда қачондан буён,

**Дув тўкилган олучалар
Бўяб келар қонсимон.**

**Сийқаланган елкасида
Тебратиб узоқ йиллар,
Узга элдан юртимизга
Келтирган ҳам шу йўллар.**

ХОТИРАЛАР

Деразамни қоқиб қуйган селдек мўл
Кўрган-кечирганим — хотираларим.
Ҳа, улар босмади ахир не-не йўл?
Нега унга банддир бугун ўйларим?

Жуда кўпдир менинг хотираларим —
Қўлимдаги тутган китобдек келар.
Ҳисобсиз эдилар ҳамқишлоқларим,
Булутларга кирган турнадек улар.

Ҳамон хотирамда эшакда йўртиб,
Тиниқ сой бўйига борганим у кун.
Тангадек товланган балиқлар тутдим,
Балки, шу илк жангга кирганиммикин.

Аёллар овози, рухсори, кўзи,
Улар табассуми, ғазаби, шўри,
Жангда ҳалок бўлган дўстлар ва бўрон,
Аста сўниб борган ўчоқлар қўри.

Фашистлар чуқурга тириклай кўмган
Кўзи очиқ қолган яҳудий қизи...
Хотирамда ҳамон шудрингга чўмган
Майсалар... қон каби эди қирмизи!

Қилган ишларим ва хотиротимни
Худди китоб каби очай бирма-бир.
Баъзан дуруст қилдим, бўлди нуқсоним...
Одамман, фаришта эмасман ахир.

Бу китобни менмас, ҳаёт яратган,
Ҳа, бу менга эмас, турмушга даркор.
Бунда бари мангу, бари бир онлик,
Бунда тун ҳам, сокин тонг ҳам барқарор.

Бунда ўлим дарди, ҳаёт лаззати...
Хотиротни энди недан бошласам?
Ҳаёт ёзгин деди чин ҳақиқатни,
Унинг қўл, муҳри бор барчасида ҳам.

Эсимда бормикан, қизнинг қўлларин
Ойдин тунда тутиб кезганим илк бор?
Ёдлай оламанми фронт йўлларин,
Қайтганимни бўлиб оғир ярадор?

Ҳаддан соғинганим онамни шу кун
Топмадим. Уйимда сўнганди чироқ.
Тошга ўтирганча йиғладим ҳўнг-ҳўнг,
На онам бор эди, на бир ҳамқишлоқ.

Буйруқ шундай бўлган. Менинг қалбимга
Энг яқин одамлар жўнаган чўлга.
Мен ўша лаҳзада отам қабрига
Қўйилган тош каби турардим йўлда.

Ҳозир ҳам тош каби қотиб қоламан,
Қимсасиз овулни эсласам такрор.
Гўё менинг чеккан ташвишларимдан
Беғубор ярқирар уй олдида қор.

Замон ёдга солди, барин эсладим,
Замон, вақт билан ташладим қадам.
Юкни ўзгаларга юклаб қўймадим,
Тунда тонготарга ишондим ҳар дам.

* * *

Кўз олдимда баҳор, сен онагинам...—
Сен ёш аёл эдинг, мен мурғак гўдак.
Тизангга юзимни қуйганимча ман
Қўшигингни тинглаб кетардим мудраб.
Сен эса ишингни тўхтатмай сира,
Урчуқнинг бир текис куйига қўшиб,
Айиқча ҳақида куйлардинг менга
Қўшигинг тинглардим юрагим жўшиб.
Баҳор чоғидаги тип-тиниқ кўлда
Ялт-юлт товлангандек балиқ тангаси,
Сенинг ҳам ёқимтой, илиқ сўзингдан
Келарди ўрмоннинг муаттар иси.
Ашуланг жарангдор ва майин эди,
Ўртарди дилингни қандайдир қайғу,
Айиқчамас, гўё сенинг болангни
Оқизиб кетгандек туюларди сув.

ҚУРИГАН ЧИНОР ҚУШИҒИ

Бир вақт қушлар гала-гала
Учар эди устимдан,
Бир вақтлари қуюқ соя
Аримасди остимдан.

Шамол билан қўшиқ куйлаб
Баъзан куним ўтарди.
Қор бўрони баъзан тўзиб,
Қорга буркаб кетарди.

Дўст бўлганлар доим менга
Майин шамол ва ёмғир,
Кечалари танга-танга,
Ой устимга сочган нур.

Мен бир сахий маликадек
Хасисликни билмадим.
Қанча қушлар қўланкамда
Ахир ҳузур қилмади?

Илдизимни,
шоҳларимни
Бўрон қутуриб зарра

Буколмади,
қирқолмади
Узагим пўлат арра.

Кўп қолмади бу дунёда
Умрим ҳам, яқин завол.
Қариб қолдим, не қиларди
Эсгани билан шамол!

Қуриб қолган шохларимдан
Шариллаб оқар ёмғир.
Тарк этишиб,
Кўк дарахтга
Қушлар учмоқда гур-гур,
Болта қўяр умримга чек,
Шу билан тугар куним.
Ўлимим ҳам ҳар галгидек
Келтирар фойда — унум.

Узоқларда қўшиқ айтиб
Ҳар галгидек ёнаман,
Енган сарим енгил тортиб
Ғамдан холи қоламан.

Биз дарахтлар қаҳрамонлар
Қаби бўламиз ҳалок.
Дарахтлар ҳам қаҳрамонлар
Қаби ёниб бўлар хок.

УНУТИЛГАН ШОИРЛАР

Унутилган шоирлар. Қоплаб ётмиш қалин қор
Омадсизликдан топган ғариб қабрингиз устин.
Кўз ёшу ғазаб билан сизлар яратган ашъор
Худди қабрингиз каби унутилган бус-бутун.

Нақадар севардингиз гўзал қиш манзарасин,
Хурсанд қутлар эдингиз олчалар гуллаганда.
Ғазабга келтирарди юпун гадо ноласи.
Ҳақсизлик, зулм, қашшоқлик, занжирларни

кўрганда.

Насибадан ҳеч кимни бенасиб қилмадингиз,
Сизлар учун бўлди ёт хунхўрлик ва зўрламоқ.
Ою юлдузли кўкка тикилмоқни севдингиз,
Тиламадингиз бундан бирор нарса ортиқроқ!

Дурадгор, деҳқон каби кун кўрдингиз хокисор,
Унутилиб кетдилар худди сиздек улар ҳам.
Номларидан тумандек из ҳам қолмади зинҳор,
Ном қолдирмоқни улар ўйлаганмиди бир дам?

Ғарибларни бошпана, мулкидан маҳрум этиб,
Водийларни, тоғларни талаб, қилганлар вайрон —

**Уғри ҳоким, зўравон, қотиллар бутун йитиб —
Унутилиб кетганлар, емрилган аллақачон!**

**Ким эди улар ахир! Сассиқ алаф, чирмовуқ!
Сизлар эса гуллаган, соя-салқин чаманзор,
Сизлар кўргандагидек майсалар ҳамон гўзал,
Сизлар яшаб ўтдингиз майсалардек беозор.**

**Энди унутилгансиз! Янгроқ мисраларингиз
Қадимгидек ўқишиб, қизлар ёш тўкиб юм-юм,
Китобни қўлдан қўймас! Шундай қадр
топдингиз,
Аммо нодонлар буни ўйламаган ҳам бир зум.**

**Сизлар унутилгансиз! Таратмадингиз ном ҳам,
Лекин сиз, она-ерда камтарин, чин қаҳрамон,
Қўшиқ, мардлик сингари унутилмайсиз мудом,
Мангусиз майсалардек, гўё барҳаёт уммон.**

* * *

Ногаҳоний найза санчгандек гўё
Мен сенга ўтказдим шундай бир алам,—
Йиғлагудек қилдим дилингни сиёҳ,
Тортмоқдаман энди азобни мен ҳам.

Жаҳл билан айтган оғир сўзим-чун
Наҳот, бўлиб қолсам севгингдан маҳрум?
Менга осон тутма, бундан дилим хун,
Ортиқроқ хафаман ўзимдан-ўзим...

* * *

Биз бирга яшаймиз, бир-биримизни
Гоҳо ранжитамиз, гоҳ қиламиз шод.
Гоҳ жануб қуёши эркалар бизни,
Гоҳ шимол бўрони қўзғалур қушод.

Севги — бу дарчадан тушган шуъламас,
Муҳаббат — қиличнинг тигидек ўткир.
Тоғ кўчгандек шовқин-сурони ҳам бор..
Жимгина яшамоқ албатта ҳузур.

Севги — гоҳ олчанинг гулидек нафис,
Гоҳо чақин бўлиб чақнаб кетар у.
У оининг нурими, майли, қиличми,
Аммо сеvgи бўлиб яшайди мангу!

ТОҒ СОЯСИ

**У тоғ эди. Сен — сояси. Ёмонми ахир —
Тоғ сояси бўлишлик ҳам эмасдир осон.
Яшамоқлик сенга қанча бўлмасин огир
Сен соясан, яшолмайсан тоғсиз ҳеч қачон.**

**Содиқ бўлиб, чидаш билан тоққа доимо
Хизмат этиш, осон эмас, қийин албатта.
У тоғ эди. Сен-чи, унинг сояси, аммо
Буюк тоғнинг сояси ҳам бўлади катта.**

* * *

Марҳаматни билмасангиз сиз,
Дарахтлардан олингиз ибрат.
Соясида сақлайди ҳаргиз,
Қуйдирганда қуёш бешафқат.

Уз воқтида пишиб етилган
Мевалари бағишлар лаззат.
Етар, ортиқ ҳаво қилмасдан
Дарахтлардан олингиз ибрат.

Гулхан ёқиб, давра қурсак биз
Бағримизга берар ҳарорат.
Марҳамат не билмасангиз сиз,
Дарахтлардан олингиз ибрат.

Азиз дўстим, бепарво, лоқайд
Одамларга дуч келсанг гоҳо.
Булар қалбин тошдан йўнган деб,
Таъбир бериб, юпанма асло!

Йўқ, бу хато! Ахир тошни ҳам
Тошга урсанг, чиқади учқун.
Яхшилик не, билмаган одам
Тошдан ибрат олиши мумкин!

* * *

Кимки ўз нафсининг қурбони бўлиб,
Қарға оппоқ дея сўзларкан такрор,—
Куйламасин қандай оҳангга солиб,
У шоир бўлмаган, бўлолмас зинҳор.

Кимки қаҳрамонлик кўрсатиб гўё
Ёмон деб атаса яхши одамни;
Муқаддас шеърят остонасига
Бир умр қўймасин нопок қадамни.

Ҳақиқат йўлида бўлмоқлик қурбон
Ҳаммага ҳам насиб бўлмайди, аммо
Шоир бўлмаслиги мумкин қаҳрамон,
Ёлғончи бўлиши мумкинмас асло.

Дунёда бор бўлган барча йўл, сўқмоқ,
Қаердан бошланиб, қайда битмасин,
Қимлар уни қачон босиб ўтмасин,
Бари ўтар шоир қалбидан бироқ.

Узоқни қоплаган тун қоронғуси
Қабрдай кимнидир чўчитар бир дам,
Аммо шоир учун она кифтига
Ташлаган рўмолдек кўринар у ҳам.

Сиртдан унча гўзал кўринмас дунё,
Майли, баъзи бирлар ёғдирсин лаънат,
Шоир боққанида бағрига аммо
Ерга тикилгандек олади лаззат.

Шодлик ва аламни, минг-минг қисматни
Елкага юк каби ортмоқлаб шоир,
Тандирга ёпилган нон каби худди
Ҳар ерда одамлар қошида ҳозир.

Уқ қилиб қуйилган қайноқ қўрғошин
Отилган бўлса ҳам нишонга тикка,
Борган жойидан у бир сакраб лекин
Шоир юрагини қилади тилка.

СУТ СОТУВЧИ ҚИЗ

Сут сотади қизалоқ тонгда,
Кўчаларда кезар изғирин.
Сути билан ҳар хонадонга
Олиб кирар ўтлоқлар исин.

Ҳар кун эшик очаман унга,
Минатдорлик қиламан изҳор,
Ичинг дейди, саломатликка,
Шу чоқ юзи бўлар лозазор.

Қор ғижирлар оёқ остида,
Тоғ бағрига туташган шаҳар.
Шу шаҳарда кечки мактабда
Қиз ўқийди. Сут сотар саҳар.

Турмушдаги шодлигу ғамда
Ўзин доим ҳалол сақлар у.
Виждонидай тоза сутига
Бир томчи ҳам қўшмайди у сув.

Қиз олдида гуноҳкордек мен,
Гоҳ шарбатга қўшилгандек сув —

**Шеъримга ҳам ортиқча сўзлар
Кириб, таъмин йўқотади у.**

**Ҳар шарбатнинг ўзин таъми бор.
Мен бўлсам-чи, саломатликка
Янги соққан сутни май каби
Лим косада ичаман тикка.**

КЕЛАЖАККА АТАЛГАН ШЕЪР

Бугун яшаётган кўплар қатори
Мен ҳам фасллардан ошиб зўр довон,
Келажакнинг кўрмоқ бўлдим жамолин,
Истардим тутмоқни унга гул ва нон.

Насллар яшовчи келажак юртни
Тушда ҳам ҳар куни кўриш истардим.
Аммо жангдан қолган яра оғриғи
Ўтмишни ўйлашга мени қистайди.

Фақат овулимнинг бахтини ўйлаб
Бурқсиб ёнган ерга урмадим ўзни,
Ёшлигимни бериб, қонимни бериб
Жангга кирганимда ўйладим сизни.

Қандай чўққиларни босиб ўтасиз,
Ақлингиз қай йўлни қилур тақозо?
Қандай бўлишлигин уй, машинангиз
Ҳозир айтиб бериш қийиндур аммо.

Аммо ўшанда ҳам қушлар тилида
Соғиниб боғларда куйланур инсон.

Ҳозиргидек унар бугдой далада,
Тандирда ёпилур ҳозиргидек нон.

Билмадим у замон қандайин кийим
Ва қандай либослар топади қадр,
Лекин ҳозиргидек қилиб табасум,
Қизлар ва йигитлар ўтли боқади.

Узоқ юлдузларга учгувчи сизни
Ёрингиз кузатса, чекиб қолар оҳ.
Онамиз вагонда кузатиб бизни
Фарёд кўтарганда, бўлмаган гуноҳ.

Ёт элга борганда, сиз ҳам биз каби
Она юрт бағрига бўласиз илҳақ.
Сизни қувонтирар тоғлар садоси,
Болалар кулгиси, момақалдироқ.

Биламан, сизга ҳам завқ берар албат
Шатирлаб ойнага урилган шаррос.
Пичоқ учи тегмай ёрилган тарвуз,
Новдасини эккан олма-ю, гилос.

Душманлар не қуроқ уйлаб топмасин,
Насллар, сизларга истаганим бахт.
Доим бўлсин сизнинг эртангиз ёрқин,
Ғам доғин кўрмасин юзингиз ҳеч вақт.

**Ҳозир мен гумону ишончсизликни
Кераксиз сополдай ирғитиб буткул,
Сенга, мен келажак асрлар оша,
Баланд тоғлар оша узатаман гул.**

* * *

Овчи ханжар солиб бўри бўғзига
Раҳм қилмай ерга босар мардона,
Форда ўт ёққанда шу қўли билан
Ҳайдар ўтга яқин келса парвона.

Шунга одатландим мен ҳам ҳаётда,
Озор бергим келмас чумолига ҳам.
Истардимки, тиниқ сувлар ҳам ҳатто
Кун нурида оқса тўлғаниб кўркам.

Ўйлайман, ёзаман, дарчам олдидан
Болалар қийқириб ўтади шу вақт.
Истардим, уларга бахт ҳамроҳ бўлсин,
Уларнинг қувончи менинг учун бахт.

Чол турар дарахтга суялганича,
Гўё икков бирга сурарди хаёл.
Узоқларга ўйчан тикилганича
Жим турарди дарахт, жим турарди чол.

Бордию чол ўлса дуч келиб бало,
Ё бевақт шамолдан қуласа дарахт.
Ёки етим бўлса биронта бола
Ўзимни бахтли деб билмайман ҳеч вақт.

ХАНЖАР

Сен ясалдинг ва қилдинг хизмат
Яхши-ёмон ишларга гоҳо.
Овулларда оналар ҳар вақт
Ҳам қарғади, ҳам қилди дуо.

Юрт ёвига баъзан отилдинг,
Золим, рақиб қўлида баъзан
Қурол бўлиб, тиғинг ботирдинг
Қаҳрамонлар кўкрагига сан!

Мурда узра учаркан зоғлар
Овул бўйлаб — сенинг дастингдан.
Фарёд солар экан оналар,
Билки, бу ҳам сенинг дастингдан.

Белбоғига ёшликда отам
Таққанини биламан эс-эс.
Сендан ўлди тоғларда акам,
Сен уйғотдинг менда икки ҳис.

Бу туйғулар сабабин англа
Ва бу учун қилма гуноҳкор,—
Қўрқоқ сени, санчса елкага,
Мард кўкракка уради яқбор.

Мардонавор, совуқ ярқирар
Пўлат ханжар чиққанда қиндан.
Гоҳо унда қуёш барқ урар,
Гоҳида тун қизарар қондан.

Гоҳ кераксиз нарсасиз бўлсанг,
Шуҳрат топдинг гоҳида мангу,
Қай қўл ушлаб ва ким билан жанг
Қилганингга боғлиқ эди бу.

Гоҳ безаксиз боқсанг ҳам ғариб
Оддий тиғинг соларди даҳшат.
Гоҳ дастангни олтиндан безаб
Кўмар эдик нақшга беҳад.

Сени уста ясаганида
Бир нарсани қилганда ният:
«Беғуноҳлар қонини тўкма,
Ёмонларга бўлгин бешафқат».

Айтмасам ҳам аён ўзингга,
Нопок қўллар сени тутган гоҳ,
Сен — номуснинг қўриқчисига
Эрклик бермай туширганлар доғ.

Сенга, менинг Кавказ ханжари,
Ҳам меҳрим бор, ҳам нафратим бор.
Бефарқ дема! Шуҳрат топишда
Бўлганим йўқ сендан умидвор.

* * *

Дарё тоғдан тушар, уни ортига
Қанча уринмагин, бурмоқлик мушкул.
Япроқ узилдими, уни шохига
Қайта пайванд этмоқ фойдасиз буткул.

Утган кун ортига қайтмайди, бироқ
Эрта доим йўлга чорлайди бизни.
Йўлдан сочимизга туз тушар оппоқ,
Ювиб бўлармикан асло бу тузни.

Чаман келтиради ерларга баҳор,
Лоладек оловга боқаман секин.
Учоқнинг ичини кул қоплаб борар,
Учиролмас ўтни бўрон ҳам лекин.

Кўм-кўк боғда яна олма қулади.
Енида ёш ниҳол барг ёзар сўлим,
Йиқилмай деб аста-аста юради
Тетапоя қилган бир ёшлик ўғлим.

Дарё оқар қорни пастга оқизиб,
Олдга чорлар мени оқин ҳаёт ҳам,
Дўстим отдан тушар сочи оқариб,
Ешлар эса отга минади шаҳдам.

* * *

Илк бор тушди бугун тоққа қор.
Кошки эди сендан ҳам ҳозир
Хабар келса! Лекин йўқ хабар!
Онанг эса, кутар мунтазир.

Не бўларди тоққа ёққан қор
Хабар бўлиб ёғила қолса!
Тун кетидан тун ўтар қатор,
Аммо сендан хабар йўқ сира.

Бўлмас қор ҳам, момақалдироқ,
Сен борганинг у жойларда ҳеч.
Кўзларингни босмишдир тупроқ,
Онанг бўлса, кутар эрта-кеч.

Туни бўйи қор ёғди. Қани,
Хатни шундай ёғдирсанг сен ҳам.
Адаштирди йиллар хатингни
Онанг бўлса, кутади ҳар дам.

Уйлаб кўрсанг қайтмаганларни
Хаёлларни чулғар оғир ғам.
Хабармикин балки ёққан қор?
Асло буни билмаймиз биз ҳам!

ҲАМИША ФАХРИМДИР....

Қазбекни севгандек кекса бир тоғлик,
Барча эл-диёрга бор муҳаббатим.
Вале тоғли юртга қалб мангу боғлиқ,
Унга фарзанд бўлмоқ — фахрим, рағбатим.

Волга сувин севиб кўп ичганман-ку,
Фурур-ла кўз олмай ажиб кўркидан
Ва лекин жонажон Кавказни мангу
Ажратиб бўлмагай шоир кўксидан.

Мен билан абадий дўстликда чуваш,
Баҳамдир ўртада бўлса бурда нон.
Латиш фарзанди ҳам қалбимга туташ,
Мен унинг ерида жангда тўкиб қон —

Ярадор бўлганман ва яқин дўстим
Жон берган ўша ер — шу талотўпда,
Жанглар қурумига ботди юз-кўзим
Орёл атрофида,

қонли окопда.

Шимол йўлларида мен талай кездим,
Бағри кенг чўлларга мафтун боқароқ,

Нон-сув ичдим, дўстлик меҳрини сездим
Ва лекин кўзимга ҳар лаҳза, ҳар чоқ

Олис, қорли Эльбрус кўринди яққол,
Учли чўққилари кўкка қадалиб.
Ёндош Қазбегим — ул мағрур оқсоқол —
Юксалди, қалбимга ифтихор солиб.

Сирли шовқин ила, хушбўйлар ила
Қарағайзор кўрки кўнглимга яқин.
Лекин қайда бўлмай, зўр умид ила
Тоғли диёримни қўмсадим тагин!

Шимол элатларин кўрдим рақсини,
Улар ранго-рангдир, бир-биридан соз.
Лекин дилда қўзғаб ҳислар баҳсини.
Мени сеҳрларди лазгинча овоз.

Эгнига буркаси ярашган ўғлон,
От узра учаркан, янгротиб тоғни,
Унинг қад-бастидан бўлдим шодмон,
Севдим мард элга хос олмос туёқни.

Мудҳиш хаёлингдан, маккор ёвим, кеч,
Мангу гуруримдир бу она диёр!
Бу бахтдан мен маҳрум бўлмагайман ҳеч,
Ўзинга бу олам, йўқса, бўлгай тор!

ЗУЛФИЯГА

Тоғлар орасида куз ҳарорати,
Юксакда — чўққилар узра оппоқ қор.
Кўзимга кўринур чинор қомати,
Чинор қиёфангни эслатур такрор.
Ҳаёт йўларида яйра, эй сингил,
Енгиб ўт ижоднинг барча малолин.
Камолингдан баҳра олади кўнгил,
Сиймонгда ҳис этиб юртим жамолин.
Биз сенга ҳавас-ла боқурмиз мудом,
Покиза туйғулар сенда буткул жам
Қалбинг гўзаллиги бизни этиб ром
Дилга мусаффолик бахш этар ҳар дам.
Наздимда, ҳаётинг ёруғ бир машъал,
Нур сочар дилларга аввалу ҳозир.
Ҳижронинг ўзи ҳам маъюс бир ғазал,
Донолик кўшиғи дейилса арзир.
На чора, дарахтдан узилса бир барғ,
Бу кузнинг ўз иши, қонунияти.
Кўнгилда эҳтиром сенга уриб барқ,
Қоғозга ёзилур эзгу нияти.
Ҳар фасл намойиш этур ўз файзин,
Баҳору куз менга баробар яқин.
Рухсат бер, шеърингга мен этиб таъзим,
Улуғлай юртингни, ўзингни тағин!

ҚИЗЛАРГА АТАЛГАН ҚУШИҚ

Бу қўшиққим, соддаю аниқ,
Куйи билан сўзи вобаста.
Уни яшил гул новда янглиғ
Мен сизларга узатгум аста.

Шодлик нима? Билдим жаҳонда.
Чекдим талай уқубатни ҳам.
Лекин сизга боққаним онда
Учди қалбдан ҳар қандайин ғам.

Бу қўшиққим, оддий ва масъум,
Сизга тутай дил тўла ҳавас.
Васлингиздан этмангиз маҳрум,
Унда менинг ўзлигим қолмас.

Сизга ҳаёт уфқ очмиш кенг,
Бошингизда баҳорий осмон.
Бу қўшиққим, гулдастага тенг,
Сизга ҳадям, азиз қизларжон!

ТОШ УСТИДА УНГАН ГУЛ

**Бўлиб ғамга ошино
Дард чекканда бу кўнгил,
Ёдга тушдинг доимо
Тош устида унган гул.**

**Умид чўгин ёндирдим,
Кулдан холи бўлди ул.
Фақат сенга талпиндим
Тош устида унган гул.**

**Туман узра томчи қон,
Парваришсиз ва малул,
Туморимсан ҳар қачон,
Тош устида унган гул.**

БАХТ

Толе ҳар хил бўлур ҳамма вақт,
Бир хил бўлса бахт эмас у бахт.
Бу оламда бахт эрур бисёр,
Бахт — нурли кун ва сўлим оқшом.
Эрка фарзанд, садоқатли ёр,
Кўкдаги ой, меҳнат ва илҳом.

Толе ҳар хил бўлур ҳамма вақт,
Бир хил бўлса бахт эмас у бахт.
У рангиндир тоғ гулларидай
(Кавказимнинг гуллари тим-тим)
Бир хил тинч бахт бизга ҳар қалай
Асло насиб бўлмасин, дўстим.

Толе ҳар хил бўлур ҳамма вақт,
Бир хил бўлса бахт эмас у бахт.
Лекин бир бахт бизларга ҳар дам
Насиб бўлсин, нур сочсин порлоқ:
Юртга душман қўймасин қадам,
Ҳеч бир уйда сўнмасин чироқ.

РАҚС

Шўх ўктам рақс авжида,
Қарсақлар кўкка етар.
Қиличларнинг дамида
Шуълалар ҳам рақс этар.

Учқур ўйин шод ўйин,
Қим ундан завқ тортмаган?
Тоғлар рақсини халқим,
Бекор ўйлаб топмаган.

Яратгану хуш кўриб,
Ғам андуҳли йилларда.
То рақс этгач чарх уриб,
Дард қолмасин дилларда.

Халойиқ қарсақ чалар,
Йигит этади парвоз.
Бамисоли тубсиз жар —
Устидан сакрар шоввоз.

Мана, шўх шаддод ўйин
Аста оқа бошлади.
Йигит осуда, майин
Оҳангга қўл ташлади.

Ўртага тушди бир қиз
Жимгина хиром этди.
Гўё кўл узра текис
Оққушдек сузиб кетди.

Шўх ўктам рақс авжида
Қарсақлар кўкка етар.
Қиличларнинг дамида
Шуълалар ҳам рақс етар.

ТОШ

Сен ҳақингда кўп битилгандир...
Тошга бойсан тоғли Ватаним,
Дард-умидин аждодим маним
Тошга ўйиб ёзиб кетгандир.

Халқлар борки, йироқ тарихин
Китобларда қолдирган бурун.
Менинг элим эса тақдирин
Тошга ўйиб ёзибди бутун.

Тош — халқимнинг кўҳна китоби,
Тош — барҳаёт асрий йилнома.
Минг йилларнинг бизга хитоби,
Минг йилларки қоғозу хома.

Қабр тоши, тегирмон тоши,
Тошминорлар қадимдан ёдгор,
Тош — бу элнинг қотган кўз ёши,
Кўз ёшики, қонлар изи бор.

Ажаб тошга айланмиш фарёд,
Шоир дарди, донишманд сўзи.
Уста меъмор яратган ижод...
Боқиб тошдек лол бўлдим ўзим.

Варақлайман тошлар қиссасин,
Пахлавонлар баёнидир бу.
Кишандаги тутқун қиз саси,
Ошиқларнинг армонидир бу.

Тош — бу метин сабру матонат,
Курашларда тобланган меҳр.
Тошлар боқур — ажаб синоат,
Кўзларида пинҳоний сеҳр.

Эй тош, сенсан менинг остонам,
Учоқ бўлиб иситдинг мени.
Бир кун келиб тўлса паймонам
Қўяжаклар қабримга сени.

Тирикликда ошиён бўлиб,
Курси бўлиб турдинг қошимда.
Мен кетарман, посбон бўлиб
Қолажаксан мангу бошимда.

УСТАЛАР

Инсон умри асли бир лаҳзадек гап,
Уста ҳам берилган ёшини яшар.
Бу кун дейман улар ишига қараб,
Бечора усталар,
Бахтлиқ усталар .

Шаҳарлар, қасрлар қурдингиз, аммо
Ҳаётингиз кечди қашшоқ, дарбадар.
Сизлар ҳам қудратли, ҳам хор, бенаво,
Бечора усталар,
Бахтли усталар.

Неки яратибди хаёлингизда —
Тош, ёғоч, мис, кумуш, зарда акс этар.
Ижод сири сизда, маҳорат сизда,
Бечора усталар,
Бахтли усталар.

Гарчи ҳаётингиз абадий эмас,
Лекин меҳнатингиз асрлар яшар.
Мен сизга бир умр қилурман ҳавас,
Бечора усталар,
Бахтли усталар.

ЧИРМАНДА

Вужудимни ловиллатди чўғ,
Аланганинг яллиғин олдим.
Лекин кулга айланганим йўқ,
Бир умрга ўт бўлиб қолдим.

Куйган сари яхши бўламан,
Кул зарбидан очилар юзим.
Мен — оташнинг рақси бўламан,
Ёниқ рақснинг оташи ўзим.

Оғочимни сувга отдилар
Овозимни ўчирмоқ учун.
Янграйбердим лекин ҳар сафар
Ошкор этиб ўлмаслик кучин.

Янграйбердим тўйларда шодон,
Ичу тошим тўлди гулларга.
Янграйбердим азада нолон
Ҳамдард бўлиб дардли дилларга.

Кимлар мени ўтга тутмади,
Алангадан вужудимда из.
Лек байрамлар менсиз ўтмади,
Мотамлар ҳам ўтмади менсиз.

Келганида юртимга баҳор
Дараларда жаранглаган мен.
Вужудимни, чексам-да озор,
Сайлларга таранглаган мен.

Майли, мени уринг, овозим —
Ўтмишлардан таралган садо.
Азоблардан етилган созим —
Зарбалардан яралган наво.

Борлиғимни ловиллатди чўғ,
Аланганинг яллиғин олдим.
Лекин кулга айланганим йўқ,
Бир умрга ўт бўлиб қолдим.

* * *

Қайда яшамагин — тоғ ё денгизда,
Заминни табаррук билсанг сен агар.
Майли, кунинг кечсин қир ё анғизда
Туғишган эурсан менга муқаррар.

Майли, куйламагин қайси бир тилда
Менга оғайнисан, дўст ва қадрдон.
Инсон меҳнатини қадрлаб дилдан,
Қадоқ қўлларини севолсанг чандон.

Танинг қорамидир ва ёки оппоқ,
Қайси бир манзилда кезма, барибир,
Бировга яхшилик қилдингми, ўртоқ?!
Қондошдай мен сени этурман қадр.

Сен менга инисан, аъло ундан ҳам.
Бағрингни эзолса бир ҳасрат, бир ун.
Кетганлар учун гар чека олсанг ғам,
Масъул яшай олсанг қолганлар учун.

ЮРАГИМГА

Қанча сўқмоқлардан ошдик икковлон,
Дарёлардан ошдик — омон жонимиз.
Эзилган калина шарбатисимон
Қорларни бўяди қирмиз қонимиз.

Мен эмас, ўзга бир донороқ одам
Сенга соҳиб бўлса азалдан агар
Қамроқ тушармиди ҳиссангга алам,
Ғаминг кам бўларди икки баробар.

Мен-чи сенга зарра қилмадим шафқат,
Тақдир аямади мени ҳам зеро,
Тулпорин қистаган суворий сифат
Мен сени қамчилаб турдим доимо.

Мендан ранжимагин тулпорим, лекин
Озоринг истамай берганман азоб.
Нетай, оқ кўпиклар ичра сен ҳорғин
Ҳаллослаб яшасанг, чексанг изтироб

Авайлаб турмадим мен сени ҳарчанд
Олпоқ кўпикларда топсанг ҳам озор.
Эганг — суворийга бермадинг сен панд,
Надомат чекмадинг, эй, жасур тулпор.

Бировга қасдма-қасд ғам чекмай мудом
Сокин яшамоқни қилмагин ҳавас.
Утин ташландими гулханга, тамом,
У энди ҳарорат таратмоғи фарз.

Ениб яшадик биз тутамай асло.
Балки бўғриққанмиз биз ҳам бирон он,
Аядик, эҳтимол, ўзни шу асно
Ва лекин умрмас ўша ҳеч қачон

Гул уздик, дуч келдик гоҳ қалдироққа,
Жанг бўлса, ташландик майдон сари тик.
Кўплардай йиғладик биз ҳам фироқда,
Кўпчилик куйласа — биз ҳам куйладик.

Гоҳо шодликка ҳам келдик рўбарў,
Гоҳо алам ичра сипқардик шароб.
Севги косасидан гоҳида оғу,
Гоҳида нўш этдик, болдек майин ноб.

Кечмиш деб, сен мени аяма асло,
Маъзур тут, бўлса гар гуноҳкор жойим.
Оловдан қорайиб кетар тош ҳатто.
Биз-чи, ўт ҳалқаси ичрамиз доим.

УЧОҚ ЁНИДА

Тоғдан қайтган чоғи кечиб қор, бўрон
Отам остонадан ҳатлаб ўтарди.
Аввал бўркасини итқитиб бир ён
Сўнг ўчоқ қошига чўкка тушарди.

Қашқир тили каби ёвуз аланга
Тўлғонар эди гоҳ ёвуз ва беҳол,
Беун термиларди отам ўшанга,
Термулар эди-ю, сурарди хаёл.

Балки асрагин, деб қор бўронидан
Оллоҳга илтижо қилар эди у.
Балки айрилмасин дея жонидан
Овчига омонлик тилар эди у.

Балки оддий, тоғлик деҳқондай бу чоғ
Отам ҳам одатий ўй сурар хомуш;
Қўтонда бутмикан эчки ва улоқ,
Етарми сигирга мавсумги емиш?

Қора тун чулғайди олов тилини,
Авжин пасайтирар аланга хиёл.
Ва лекин отамнинг эзгу дилини
Чулғай олмас эди зулматли хаёл.

Эсимда, бир замон бўрон бешафқат
Оташин ўчириб кетди дафъатан.
Мана, йиллар ўтиб, етди-ю, фурсат
Болқор ўчоқлари ёнди қайтадан.

Учоғим ёнмоқда, чинор шохлари
Аланга таратиб, гуриллар ҳар зум.
Учоқ қаршисида отам сингари
Хаёлларга чўмиб турибман ўзим.

Отамнинг ташвишли хаёллари ҳам
Тунд, қорли тоғлар ҳам мен билан бирга
Турфа инсонларни ўйлаб дамодам
Хаёлим банд бўлар кураш ва шеърга.

Гўё фаҳм этаман — даралар ичра
Ёлдор от югурар мисоли чақин.
Қора хаёлларга даст бермай сира
Оловга термилиб турибман сокин.

ШЕЪРИЯТ

Замин деб билган чоғ сени шеърият,
Ёмғирдай ёғилдим гоҳ ўтлоқларингга.
Гоҳида бешафқат кўчкин қорсифат
Ваҳму қутқу солдим қучоқларингга.

Кушод ва муқаддас яловинг тутиб,
Бўлдим лашкарингнинг оддий аскарин.
Сени гоҳ дарёдек тасаввур этиб,
Ўзимни ҳис этдим ирмоқ сингари.

Бурқсиб тутаган чоғ туман ва тутун
Тангри ё расулмас, инсонинг бўлдим.
Қутлуғ даргоҳингда таъмасиз, забун
Содиқ дастёринггу дарбонинг бўлдим.

Сенинг мавжудлигинг фаҳм этурман то,
Токи тарк этурман уйқуни саҳар.
Гўзал кўрингайдир кўзимга дунё,
Асло, туюлмагай бу ҳаёт заҳар.

Ҳимматим ҳаққига ғамдан, кулфатдан
Майли, асрамагин мени умрбод.
Асра лоқайдлигу енгил шуҳратдан,
Токи келтирмайин мен сенга иснод.

ҚАЛДИРОҚ

Бор гап шу: ёғади ва эрийди қор,
Баҳор — қалдироқсиз кечмайди зинҳор.

Оташин тафт берар ёрнинг қўллари,
Олов бор — иситар бизни тунлари.

Уйқудаги гўдак, қўшиқ бор, аммо
Ҳаёт қалдироқсиз кечмайди асло.

Тинглайман дўстимнинг янгроқ каломин.
Сезгайман ҳидини нон-туз, таомнинг.

Йўллар бор чорлайди йироққа гоҳи,
Бор бургут ошёни, айиқ даргоҳи.

Бордир хотиралар, бор уй-хонадон,
Бор илиқ ёмғирда ювилган хазон.

Китоб бор — жовонда терилган қатор.
Осмон бор — бағрида юлдузлар бисёр.

Ва лекин дунёда бор қалдироқлар,
Улардан беҳабар фақат аҳмоқлар...

ҲАЁТ БЕРГАН САВОЛЛАР

Мавриди билан келар ҳар қалбнинг ҳам баҳори,
«Шудгор қила олдингми далангни? — Сўрар ҳаёт.—
Дон сепдингми, экдингми, айт-чи, кўнгилда борин,
Баҳор бошин силашга бўлдим сенда сабот?»

Ҳар кимнинг эшигига ёз ҳам келади бир пайт.
Ҳаёт тагин сўрайди: «Меҳнат қилдингми дилдан?
Далангни босмадим бегона ўт, печак, айт,
Кўнглинг тўлдими ахир, тўкин-сочин ҳосилдан?»

Эшитиб қолажаксан кузнинг ҳам қадамларин.
Ҳаёт такрор сўрайди: «Битирдингми ишингни?
Йиғиб-териб олдингми бўлиқ ҳосилнинг барин?
Бамайлихотир қарши олармисан қишингни?»

Охири қиш тап тортмай кириб келар уйингга.
Ҳаёт қайта сўрайди: «Қиш келмакда, шаймисан?
Ушалдим барчаси, неки бўлса ўйингда?
Қидирганини топган мамнун қарчиғаймисан?»

Бироқ айтинг, бормикан мақтангувчи бирор зот,
«Дунё тагига етдим» демакка ботингувчи?
Хоҳишига етишган назари тўқ каби шод,
Замин ва осмон аро ҳар қайга отингувчи?

Майлига, ҳаёт сўрса бизлардан минг-минг савол,
Мушкул бўлса-да, барин биз тинглаган онларда:
Гўё барглар шивирлар, кунчиқар ҳам ёнар ол,
Ойнинг нури оҳиста титраб кезар томларда.

Биздан сўраб турмоқни ҳаёт бас қилса агар,
Дариғ тутса ўзининг мушкул саволларини,
Бўшаб қолгандай бўлар кенг, жонажон далалар,
Кўнгил ҳам сиғдирилмас тонгнинг нури, зарини!

Нон ила сув таъмини унутармиз биз шунда,
Унгиб кетар бор ранглар, кўкни ҳам қоплар булут,
Айланиб қолар йиллар маъюс бир хил йўсинда,
Ёру дўстлар, жўралар бизлардан узар умид.

Оҳ, ҳаётим, мен сенинг садоларинг севарман,
Тортилма ҳеч, сўрайвер, беравер, савол, савол!
Шовиллаб турсин улар мисли шамолу ўрмон,
Шарқираб турсин улар дарё, поездлар мисол.

Агар қайғу-аламни сўзларга беркитмасанг,
Шодликнинг шўх жарангги сезилмайди дилларда.
Ҳаёт, билгил, бирор кун саволинг эшитмасам,
Уйимга етолмасдан қолиб кетгум йўлларда!

ШОИР ВА ТОҒЛАР

Николай Тихоновга

Ногаҳонда ўпирилиб шовқину сурон қилган
Омонсиз қор кўчкилари учса агар паст тараф,
Шу шовқиндай ушбу ерда қачонлардир туғилган
Лермонтовнинг шеърига хаёлчан қоласан қараб.
Сочи текис қирилгану эғнида кўҳли либос,
Байрам қилган тоғлиқлардай тўдалашмиш бу тоғлар.
Тоғлар билан сўйлашдинг сен, тоғлар тилин билиб саз
Тоғлар билан сўйлашдинг сен, бир укадай ардоқлаб.
Шеърларингда тоғларимиз ётадир қўйиб димоғ,
Шу бақсонда туғилгансан ўзинг ҳам, дейман лофсиз.
Ўз уйидай, тантанавор шеърятингга бу чор
Кўза элтар қорачадан келган сулув тоғлик қиз.
Ўмган бериб тоққа чиққан буқа ҳақда ёзгандинг,
Икки мугуз орасидан кўра олдинг овулни.
Эгри-бугри тор йўлларда қанча-қанча кезгандинг,
Неча-неча кўргандинг сен бўрон ёмғиру дўлни.
Булутлардай пахмоқ нусха партизаннинг папағи
Риояли сатрларда жонланур мисли эртақ.
Сен чакмоннинг, кенг яйловда офтоб қизиган чоғи,
Тахир ўт-ла анқишини ёддан сақласанг керак.
Чўққиларга суқли боқиб, чиройига қолиб лол
Бурро шеъринг шарт кўтардинг қадаҳ сингари баланд.
Қоялар ҳам бу шеърингга садо қайтарди дарҳол.
Ўзин содда қўшиғидай такрор этди бандма-банд.

Бирдан кўҳна Бичесинда туманлардан нарироқ
Оқарганча олис-олис Эльбрус кўринганда,
Номи ҳам йўқ анҳорчадан эгилиб сув ичган чор
Қақшатгудек муздек суви тишингга уринганда,
Овулдами, уйимдами, донолар базми аро
Сен косагул билан мамнун ўтирганда ёнма-ён,
Терскўл бўйи, чодир ичра уйқуга кетганда ё,
Тўлиб офтоб чиқмоғини саҳар кўрганинг замон,
Юрагингда бор шодлигинг кўтариб шовқин-сурон,
Пастга учган дарё каби шеърингга кирар шитоб.
Бу офтобий қувончингни худди меҳрибон мезбон
Жаҳонларга инъом этдинг, тутдинг бамисли шароб.
Мард шоирсан, шу вайдан ҳам юксак-юксаклар томон
Янги замон кишилари доим интилсин учун,
Йўлда не бор қарши келса енгсин деб оппа-осон,
Оппа-осон азим тоғлар шоири бўлдинг бугун.
Кўзларингга ёғду-жило жам этар мовий фазо,
Тоққа чиқиб бормоқдасан дилда зўр завқи ижод.
Шундай бетин юксалишда бўлгай шеърият пайдо,
Юксалиш, бу — шону шуҳрат, юксалиш, бу — шеър,

ҳаёт

Мен ҳам шеърим кўтаргайман қўшилиб сенга шу он.
Мардлик, дунё ёшлиги-ю, тириклар шодлиги деб.
Барча дўст бўлсинки, шеър ҳам — бир-бирига жонажон,
Чўққи бўлсин, юксалишдан олайлик умрга зеб!
Оқ кўпикли жилғачалар, Хулом тоғи сервиқор,
Чегемнинг тик чўққилари, юрту эл, хуллас калом,
Тоққа толмай чиққанингни зинҳор унутмас, зинҳор,
Соддагина шеърим эса фақат улардан салом!

КИТОБ ВА НОН

**Ерни кўк безайди, қуёш иситар,
Боғлар деразамдан боқар паришон.
Шундоқ рўпарамда, стол устида,
Китоб билан нон турибди ёнма-ён.**

**Китоб ва нон. Йўқ, беҳуда сингмаган
Уларга, бу замин шарбати, кучи.
Ёнғинлар уларни ёқа олмаган,
Улардан қайрилган шоҳлар қиличи.**

**Китоб ва нон мангу иттифоқ келар,
Улар — тирикликнинг қалови, чўғи.
Инсон заковатин тасдиғи — улар,
Замин саховатин улар — тасдиғи.**

* * *

Қўлимни иситдим ёт ўчоқларда,
Бегона элларнинг меҳмони бўлдим.
Дунёга шоирдек танилган чоғда,
Мен тоғлар фарзанди бўлиб танилдим.

Тоғ дарёси фақат тоғда гулдурад,
Равон ўзанларда сўниб кетар у.
Лекин сарчашмадан денгизга қадар
Фақат ўз номида келиб етар у.

* * *

Севсангиз, баҳору қишни баробар,
Агар нон ёпишни қойил қилсангиз,
Бешик тебратсангиз тунлари агар,
Агар япроқларни тинглай билсангиз,

Мафтункор бўлсангиз агар шу қадар,—
Гўё қор остида ёз ариқчаси.
Бир содиқ дўст каби этурман ҳадя,
Қордек оқ безалган олча шохчасин!

* * *

Дарднинг зўри фиғонни билмас,
Қайғу сўзи ҳамиша қисқа.
Тоғлар музи эрийди бесас,
Сассиз қурур ҳовузлар эса.

Дўстларимдан айирди уруш,
Қай жабҳада чалмиш ҳалокат?
Оғир экан жабрини кўриш,
Туртиб ўтса агар фалокат.

Уйғоқми биз, ухлоқ? Не билсин,
Бевақт хоку тупроқ бўлганлар.
Узларининг тоқ қиёфасин
Кўзимизда кўрмас ўлганлар.

Томни чертса баҳор ёмғири
Баҳра олмас, тингламас улар.
Не бўлди тириклар тақдири,
Билмас улар, англамас улар.

Дард бўқирмас гўё нортуя,
Ғам-нолага тура олмас тек.
Доим қуруқ, жимдир фожиа
Тоғликларнинг бўш кўзасидек.

* * *

Гоҳ қораяр, жимирлар
Муз остида сой.
Совуқ тушди. Қушларжон,
Ҳолингизга вой!

Бутун атроф оқ тўнда:
На ўтлоқ бор, на дала,—
Барчасини қор кўмди,
Довул қилди дабдала.

Қундуз ёғин тинчийди,
Кечаси яна бошлар!
Аёз ёмон чимчийди,
Бошпанасиз ким қишлар!

Ясолсангиз, жон қушлар,
Сўзни сўзга қалаб ин,
Тин олмай, роса ишлаб
Қунингизга ярадим.

Қалбингизда шеърларим
Ҳаёт ўтин ёқарди.
Кўзларингиз дунёга
Мамнун, хушбахт боқарди.

Декабрнинг қорини
Юрарканман босиб жим,
Айтсам дилда борини,
Шу хаёлга ишондим.

Ишондим, келса баҳор,
Шом ё саҳар чоғида
Чаҳ-чаҳингиз тинглайман,
Урмонзор сўқмоғида.

Менинг-чи, қўналғам бор,
Нонуштага: нон, шароб.
Сизда фақат қор ва қор,
Ҳолингиз, қушлар, хароб.

Сабр қилинг, ҳа, сабр,
Жон сақланг топиб имкон.
Сабр қилган сизми бир!
Эҳ, сиз шўрлик қушларжон!..

ТОҒДАГИ СУҲБАТ

- Жаҳолатга ботган эмиш тоғлар мардуми,
Улуғланиб келар эмиш азалдан жабр?
- Йўқ, фарқ қилмас бошқа жойдан бу ер удуми,
Бу ерда ҳам меҳру шафқат топгандир қадр.
- Хўш, қадимдан бунда нима бўлган муқаддас,
Бу ҳайбатли тоғлар учун, тоғли халқ учун?
- Эрк муқаддас, нон муқаддас, меҳнат муқаддас,
Шундай бўлган, шундай қолар тургунча очун!
- Дерлар, бунда қабилалар кирганда жангга,
Ёв қонидан қадрлироқ бўлган эмиш сув?
- Худолари, дини, ранги бошқа бўлса ҳам,
Одам қони қизиллигин улар билган-ку!
- Бунда шафқат қилмаганмиш ҳеч ким ётларга,
Оққан эмиш дарё каби тошиб қонлари!
- Тавқи лаънат босилгандир ундай зотларга,
Ёт қонини тўккан кимса — қарғалган бари!
- Шундами Зевс жазолаган Прометейни,
Қояларга парчинланган у мард «гуноҳкор?»
- Бўлса бордир, лекин бунда бирор қоя ҳам,
Худоларнинг қаҳри учун саналмас айбдор!

* * *

Қандай яхши — эрта тонгда уйғонмоқ:
Қушларни кузатмоқ, дунёга боқмоқ;
Оламда яшамоқ бахтидан кўра
Олийроқ бахт йўқлигига инонмоқ!
Қандай бахтдир — ҳар кун азонлаб турмоқ:
Тоғлар ўрқачига яқин ўлтирмоқ;
Етилган буғдойзор устидан секин
Сузиб ўтаётган булутни кўрмоқ!
Қанчалар бахт эрур — гоҳо хаёлкаш
Яқин одамларга боқиб ўлтирсанг;
Қария онангга қандайдир ўхшаш
Ажиб сифатларин юракда туйсанг!
Не мураккаб, неки оддий — гўзалдир,
Нечун завқланмайлик ўйларга ботиб.
Бетакрор гўзалдир, азал ғазалдир,
Арзимас бўлса ҳам ер мавжудоти!
Бари гўзал: бургут, чигиртка, пашша,
Яшил япроқ, сариқ япроқ, ботқоқлик.
Бари соз вақтида келса-келмаса,
Ёмғир ҳам, бўрон ҳам, жуфтлик ё токлик.
Қандай яхши — эрта тонгда уйғонмоқ:
Қушларни кузатмоқ, дунёга боқмоқ.
Оламда яшамоқ бахтидан кўра
Олийроқ бахт йўқлигига инонмоқ!

* * *

Осмонсиз ҳаёт надир, қайдан келур саратон,
Оқ ўрқачлар бўлурми анов олис тоғларсиз?
Ҳаётда не маъно бор, баҳорда лолу ҳайрон
Чўққиларга боқгувчи гарқ гуллаган боғларсиз?
Қапалаклар бўлмаса — кимнинг умри бебақо,
Уч юз йил яшагувчи қузғунлар бўлмаса-чи?
Бўлмасайди агарда чўлга ютилган дарё,
Ё дунёда ҳад билмас дарёлар бўлмаса-чи?
Ўрмондаги қушларсиз ё улар қўшиғисиз,
Яхши-ёмон махлуқсиз ҳаётда нима афзал?
Уммон чексизлигию мангу эркинлигисиз,
Ё денгиз кенглигисиз ҳаёт бўлмас мукамал.
Аччиқ, бахтли тушларсиз яшашда не маъно бор,
Не маъно бор, байрамсиз, мангу оддий кунларсиз?
Инсонларга ўзини ато этган миннатдор,
Саховатли бугдойзор, саховатли нонларсиз?
Бу дунёда эзгулик, ёвузлик балдоғи йўқ,
У дунёда ё жаннат, ё дўзах алдоғи йўқ.
Оламнинг саноги йўқ — самовий юлдузларсиз,
Экинзор майдонларнинг чеки йўқ, адоғи йўқ.
Кимки олмиш ўзига донишмандлик муҳрини —
Борлиқдаги ҳар нарса гўзаллик мўъжизаси.
Ҳис этмаса кимда-ким, тушунмаса сеҳрини,
Улардан жудо бўлмак — бир умрлик жазоси!

ТУРАР ЭКАН БУ ТОҒЛАР ҲАМОН

Турар экан бу тоғлар ҳамон,
Музлар эриб сузаверар келганида ҳар баҳор,
Чўққилардан шамол бўлиб эсаверар навбаҳор,
Турар экан бу тоғлар ҳамон.

Турар экан бу тоғлар ҳамон,
Унгирларга келаверар, келаверар бойчечак,
Дилимиздек, кўзимиздек кулаверар бойчечак,
Турар экан бу тоғлар ҳамон.

Турар экан бу тоғлар ҳамон,
Шодлигини, қайғусини баҳам кўрар одамлар,
Туташ занжир чўққилардек аҳил юрар одамлар,
Турар экан бу тоғлар ҳамон.

Турар экан бу тоғлар ҳамон,
Ғам чекишлар, севги, бўса, шеър-ҳижолар бўлади,
Ачинишлар, хаёл, бўза, илтижолар бўлади,
Турар экан бу тоғлар ҳамон!

ҲАЛИ ОЛДИНДА БАРИ

Негаки эришдик, ҳали жуда кам:
Энг ширин калом ҳам, энг аъло иш ҳам —
Ҳали олдинда бари,
Ҳали олдинда бари,
Илгари бос, илгари!..

Энг яхши қўшиқлар — айтилган эмас,
Энг яхши аёллар — ҳозирча ҳавас.
Ҳали олдинда бари,
Ҳали олдинда бари,
Илгари бос, илгари!

Мўъжиза рўй берар, кетар ташвишлар,
Уннга айланади бугунги тушлар.
Ҳали олдинда бари,
Ҳали олдинда бари,
Илгари бос, илгари!

Ҳозирча ошиқманг сарҳисобга сиз,
Бизнинг энг чароғон, ёрқин йўлимиз,
Ҳали олдинда бари,
Ҳали олдинда бари,
Илгари бос, илгари!

Ҳаётки, кутишдан иборат экан
Ерга дон сочилар, тушар иморат.—
Ҳали олдинда бари,
Ҳали олдинда бари,
Илгари бос, илгари!

Иқболга интилиш завқидир — ҳаёт,
Шу боис, оламда тирик мавжудот.
Интилади олдинга бари,
Илгари бос, илгари!

ФАРЗАНДЛАРИМГА

Номингизни пок тутингиз, оқлангиз уни мағрур,
Уларда — нон эзгулиги, сурувдаги саховат.
Уларда — гул нафислиги, қоялар метинлиги;
Сўзларимни уқиб олинг, Элдор, Олим, Азамат!
Мен сизга, ўғлонларим — тоза қонли болқорлар,—
Деҳқонлар исмин бердим, мард бўлинг ишчилардек.
Нон-сувимиз, еримиз — барчасин қадрланглар,
Энг асл чўпонлардек, ошиқлар, қўшчилардек.
Унутманг, номингизда қоя метинлиги бор,—
Машаққатли онларда туринг собит, мустаҳкам.
Исмингизда гиёҳлар латофати барқарор,—
Кам бўлмангиз то абад меҳру муҳаббатдан ҳам.
Ишларингиз ҳамиша ўнгидан келиб турсин,
Сўзингиз қатъий бўлсин, бурро бўлсин тилингиз.
Қора шармисорликдан тақдир ўзи асрасин;
Бировлар ризқин қийиб яшашни ор билингиз.
Ожизларни қаровсиз қолдирмоқ — номардликдир,
Ўзгалар қайғусидан лаззатланмоқ — қабоҳат.
Қўшни ё қариндошга ёв бўлмоқ — бебахтликдир,
Бундайин кўргиликдан узоқроқ юринг фақат.
Ҳар ерда ва ҳар қачон, каттами у ё кичик,
Оталар бахт тилайди фарзандига енгил, нақд.
Қаттиққўллик керак бўлса гар сизларга бахт учун,

Мен отаман — сизларга тиламайман енгил бахт.
Юракда кини борлар мушкулдир бахт топиши,
Кимки қувонч улашмас, бўлолмас ўзи ҳам шод.
Исмнигизда пинҳондир — бошоқлар шовиллаши,
Сўзларимни уқдингизми, Элдор, Олим, Азамат?

БОЛҚОР МАНЗАРАСИ

Зумрад ўт-ўланлар. Қора қўтослар.
Заъфар кунгабоқар. Дарё ва дара.
Ҳайбати хўкиздеқ хўмрайған тошлар
Ётар яхши-ёмон кунларга қараб.

Мудроқ қиш тагида баланд чўққилар,
Гўё мангуликка туташ силсила.
Малла ранг томлардан мўралаб турар,
Уйлар — кўкка сапчиб қотган зилзила.

Саигтарош сидириб юздан терини,
Қояга суяниб секин ҳарсиллар.
Болакай эшагини ниқтар эриниб,
Садаф тишларида олма карсиллар.

Автобус арқондек йўлдан ўрмалар,
Тоққа тирмашади ғаройиб очун.
Қушбеги кифтига қўнгандек қўнар
Баланд телеграф симига лочин.

Утар кўзасини тўлдириб дилдор,
Қайтар тоғ бағридан оҳиста пода.
Гоҳ эсар одатий, гоҳо байрамвор,
Қорли чўққилардан муздеқ шаббода.

ТОҒДАН КЕЛДИМ

Мен келган тоғларда бўралар бўрон,
Уйнар қор тўзғитиб ўжар гирдибод.
Чакмоним қорини қоққин, Марзижон,
Мен — еллар қаҳридан қутулган ҳаёт.

Мен келган тоғларда бўралар бўрон,
Изғир изғиринлар телба, сарсари.
Эльбурс чўққиси — оқ кийган чўпон,
Уркачлар — яйловда оппоқ қўйлари.

Мен келган тоғларда тўзғин булутлар
Қор кўмган йўлларни тўсар тобора.
Мен келган тоғларда, ҳатто бургутлар
Ошёнин тополмай учар овора.

Қоронғи кечада даралар — золим,
Таҳдид, ваҳимага тўла оғир йўл.
Нима кечар эди, билмадим, ҳолим,
Сени қўмсамаса талпиниб кўнгил.

Ҳаттоки кундузлар туюлди тундек,
Кўрганам — ягона қорбўрон бўлди.
Қоққин чакмонимни Марзижон энди,
Энди томиримни оловга тўлдир.

* * *

Қичқираман кетаётган фурсатга қараб:

— Болалигим орзуларин қайтиб бергин тез!

Сўнг армонсиз кунларимдан тураман сўраб:

— Нечун содиқ дўстларимдан жудо этдингиз?

Қичқираман шафқат билмас йилларни қувиб:

— Ешлигимни қайтарингиз, мардлигимни ҳам!

Яна кезай тоғларимда қулонлар қувиб,

Яна куйлай ишонч билан, ухлай хотиржам.

Жавоб йўқ. Йиллар —

Дарёдаги тўлқинлар.

Қишки ҳовли. Оппоқ боғ. Чарақлар.

Ғичирлайди фақат дарахтлар...

ТЕМИРҚОЗИҚ ЮЛДУЗИ

Тун ярмидан оққанда равшан ёна бошлайсан,
Мўралайсан Қапчағай қоясига ёндоша.
Баҳор чоғи гуллаган водийга кўз ташлайсан,
Қишда — қорга кўмилган диёр сенга томоша.

Сен менинг табиатим, қисматимнинг бўлаги,
Ёришиб турар сендан бутун умрим ҳаётим:
Ёз чоғи — экинзорим, ҳандалагим палаги,
Қиш чоғи — ярқирайди томорқамнинг қори жим.

Қоялар ва қабрлар тошларин безаб оппоқ,
Ёритасан одамлар юрагини, юзини,
Шу боис ёт юлдузлар остида ҳам мен ҳатто
Унутмадим қадрдон тоғларим юлдузини.

Менинг азиз ўлкамда тоғ аҳли аҳил, иноқ,
Сени муқаддас билиб эътиқод туйган экан.
Онам менга бахт тилаб туғилганим ондаёқ
Сенга юзинг ўгириб пичирлаб қўйган экан.

Отамиздан айрилган ўша оқшом волидам,
Сен порлаган юксакка пичирлаган, энтиккан.
Урушдан қайтишимга умид боғлаб ҳар оқшом,
Яна боқиб сен томон дуо қилган, кўз тиккан.

Шу сабаб эмасмикан: кўрган-кечирганимни.
Шу муборак ихлосга йўйиб келдим ҳамма вақт.
Шунданми, улуғладим тоғу тош — Ватанимни,
Шу қадрдон юлдузга қўйдим чексиз муҳаббат.

Мен биламан, юлдузим, ҳеч вақт адо бўлмайсан,
Муз оловлар шуъласи сўнмагай мисли қасам.
Сен— Чегем устидамас, сен — Чегем ичидасан,
Сен — менинг тепамдамас, сен — менинг қалбимдасан.

Қандай бўлсанг, ўшандоқ — ҳуснингга тўймас олам,
Йўлинг аниқ — зулматдан қулурсан мангу ҳазар.
Узим — ожиз, ҳаётим бир нафаслик бўлса ҳам,
Ташламадинг нописанд, юлдузим менга назар.

* * *

Жилмайиб ўтади нозик адо қиз,
Бизга бундан ортиқ не керак, ошнам?
Бу ним табассумда — муаттар ялпиз,
Унда жам бойчечак таровати ҳам.

Неки келажакда бизни кутмасин,
Омонат толеми, хатарли тушлар.—
Токи эзгу экан қиз табассуми,
Сойлар шовиллайди, чаҳ-чаҳлар қушлар.

Қиз боқса жилмайиб сирли ва маъсум,
Йўловчи кўнглини ёритар шуъла.
Булутлар қайгадир йўқолар шу зум,
Яралар битади, кетар ғулғула.

Қиз кулса қиқирлаб булоқ сувидек,
Жаннат ёғдулари қалбга қуйилар;
Туюлар: Одамнинг армони йўқдек,
Жаҳонда дардмандлар йўқдек туюлар.

Йўқ каби туюлар: ҳасадгўй, ёвуз,
Гўёки дунёда ғамдан асар йўқ,
Гўё қовжиратмас гулларни совуқ,

Гўё умрларни ютмас ялмоғиз —
Панада отилган бирор дайди ўқ.

Ёришиб кетгандай энг зулмат маъво,
Хору зор одамлар қолмагандай ҳеч,
Яшнар қояларда атиргул — севинч,
Бу дунё саҳнида жами бепарво
Ошиқлик бахтига келган каби дуч...

Майли, у юрмасин бирор сўз айтиб,
Жилмайиб қўйса бас, мени кўрган дам,
Ва мен назаримда: ўттиз йил қайтиб,
Кўркам йигитчадек тураман бардам.

* * *

- Нима ташкил этар бойлик-мулкимиз?
- Яшаб турганимиз мана шу дунё!
- Бизга не келтирар интилишимиз?
- Унинг келтиргани — яна шу дунё!

- Тасалли берувчи бизга нима бор?
- Фақат ишимиздир, ишимиз фақат!
- Нима у ҳурматга мангу сазовор?
- Ҳақиқий усталар, асл маҳорат!

- Жаҳонда энг буюк фожиа нима?
- Дўстлардан айрилмоқ, беватан қолмоқ!
- Энг катта бахт нима, йўқса, жаҳонда?
- Бу гўзал тупроқда мангу яшамоқ!

Кўкракдан қор кечиб интилмоқ,
То қалтираб кетгунча тизза,
Юрмоқ керак, бу йўлни, юрмоқ,
Атамасдан фақат мўъжиза —
Шеърият дегани мана шу!

Узи учун сўқмоқ кашф этмоқ
Тошли, жарли қирлар кафтида
Ва юракни авайлаб элтмоқ —
Манзилгача очиқ кафтида —
Шеърият дегани мана шу!

Ўз севгисин айламоқ нисор,
Қайғули чоғ, бахтли дамда ҳам
Арслонга ҳам, чумолига ҳам,
Денгизга ҳам, ариқчага ҳам —
Шеърият дегани мана шу!

Бир фалокат рўй берса қайда,
Бўлмоқ лозим юпанч ва ҳамдард.
Зеро, ўзинг ётган бўлсанг ҳам
Қаро қонга беланиб шу пайт —
Шеърият дегани мана шу!

**Бўлмоқ учун ҳаммага мадад,
Дардинг сенинг, дардинг, азизим,
Кулфат тортган одам дардидан
Қудратлироқ бўлмоғи лозим —
Шеърият дегани мана шу!**

Ишонмайман, қайғу тумани
Чўкмас бўлса бирорта кўзга.
Биламанки, ҳатто сув йиғлар
Айланиши олдидан музга.

Дарё чекар сену мендек ғам,
Билса ҳамки келишини эрк.
Муз эрийди, яна барглардан
Либосини кийиб олар зирк.

Бир япроқ ҳам тўкилмас беғам,
Новда эса синмас азобсиз.
Қорда бедард ётмас гиёҳ ҳам,
Озор чекмай эримайди муз.

Чангли йўлда, ботар чоғи кун,
Тупроқ узра томчилай бошлар
Оғир юкни тортгани учун
Деҳқон оти кўзидан ёшлар.

Шоир, барглар не ғамда ёнар?
Илдизи пўк гиёҳ не ғамда?
Не ҳасратда аёл ўртанар,
Севикли ёр ташлаб кетганда?

Яшай олмоқ беўкинч, беҳис,
Бир бор мархум акасин эслаб,
Ғамдан қадди ёй онасини
Севмаган зотларга хос хислат.
Одамларни алдаш уятдир,
Улим — тилда қаҳрамон бўлмоқ.
Севмоқ осон башариятни,
Қийинроқдир қўшнини севмоқ.

Бахтли, бахтсиз кунлар — ҳаммаси бўлган,
Гоҳ заҳар қўшилди ичган ошимга.
Камалак чамбари бошимда кулган,
Чақмоқлар ваҳшати қўнган бошимга.
Ҳамроҳ бўлолмайман, кимки ўйларкан
Қуёшли йўллардан юрмоқни нуқул.
Дунё қандай бўлса, шундай севарман —
Баравар завқ берар: бўрон, атиргул.
Балки кулфат келар хонадонимга,
Бошимни чангаллаб яна беилож
Турарман чўғи йўқ ўчоқ ёнида
Қаттол фожиага юзма-юз ва оч.
Лекин шарафламай иложим йўқдир,
Сизларни: еру кўк, диёр тоғлари,
Тунлар ғарамларда ўрмалаган нур,
Шабнамга кўмилган баҳор борлари,
Қайғум, ғалабамнинг жон сингиллари —
Қоғозларим, сизга нисор кўзларим;
Сизга ҳам, пойгада отлар сингари
Бир-бирин кетидан қувган сўзларим.
Биламан, бизда нон, шароб бебаҳо,
Чақмоқ, камалакдан мен шоду хуррам.
Сизни шарафлайман, кузак, навбаҳор,
Дунёнинг қаҳратон кунларини ҳам.

ЕМҒИРГА ДЕГАНИМ

Катталарнинг ичида бир ўзим — норасида,
Суҳбат тинглаб, отларнинг қадамига боқиб жим,
Хачир миниб борардим тоғу тош орасида,
Ёмғир — сен ҳикоясан, ўшанда эшитганим.
Мен Бедик яйловида, чакмоним қилиб чайла,
Уйқусираб ётардим, эсингдами, иссиқ кун,
Энди уйқу кўзимни элитган экан хийла,
Қирган каби тушимга учиб келдинг шунда сен.
Бамисоли шўх, қувноқ бола каби бижилдоқ,
Ўтлоқларда чопқиллаб дилда завқим тоширдинг.
Шовқин солиб, ҳовлиқиб келдигу мисли қочоқ,
Дединг:— Кўтар чакмонни, мени тезроқ яширгин!
Ёмғир, ёдингда борми, ярадор шердай шу чоқ
Қонли қасос қасдида отилганинг жар томон?
Сўнг чакмоним устида шовиллаб турдинг узоқ,
Шовиллаб қуйилгандай қоқ тери устига дон.
Ёмғир, ёдингда борми, болалик чоғларимда
Ювиб-тараб қўярдинг дарахтларни жадалроқ
Гулласину хушбўйлар сепсин деб димоғларга —
Болаларнинг юраги завққа тўлсин деб кўпроқ.
Сен ўтиб йўқолганда тоғ ортига — панага,
Кўз олдимни ажиб бир юксаклик тўсар эди.
Ухшар эди қандайдир қават-қават зинага,
Ҳар поғона — бир дунё, у яна ўсар эди.

Ёмғир, ёдингда борми, ёғақолсанг сен дув-дув,
Яланг оёқ, яланг бош чопар эдим ҳар куни.
У янгроқ ўтлоқларда тиззагача кечиб сув,
Ҳасрат нима, ғам нима — билмас эдим фарқини.
Ёмғир, ёдингда борми, мақтарди сени онам,
Суғориб қўяр эдинг картошка, жўхорини.
Аммо сени сўкарди чўпон Жонхот бекарам —
Йиртиқ чакмон ёқтирмас кўкнинг ёмғир, қорини.
Ёмғир ёдингда борми, севиб қолдим илк бора,
Нафисат деган қизни — парилардан зиёдроқ.
У Чегем дарёсига сув олишга борганда,
Қокиллари ивитиб юборардинг бесўроқ.
Ёмғир, сен эртак эдинг, қўшиқ эдинг сен, ёмғир,
Тоғларда камалагинг ёнар бўлса — жон фидо.
Далаларда, тошларда янграр эдинг сен, ёмғир,
Базмларни қизитган қўшиқлардек авж садо.
Ёмғир, ўшандан буён ўхшаб қолдик, азизим,
Биз жанговар йўл босган — давра қурган дўстларга.
Бирга яшаб, ёнма-ён жангу жадал кечиб жим,
Топган парча нонини баҳам кўрган дўстларга.
Фаровонлик тилайман бор шаҳру қишлоқларга,
Сен бўлмасанг — ўлкамнинг омборида дон бўлмас.
Сен кўпроқ керакдирсан далаларга, боғларга,
Сен бўлмасанг, ёмғирим, дунё фаровон бўлмас.
Ёмғир, сен шеърятга азалий дўст, биламан.
Камалагинг нуридан болалигим нурафшон.
Шу боисдан ҳар сафар шеърлар ҳадя қиламан,
Шўх, енгил қанотларинг шарпасин сезган замон.

МУСИҚА

Одамларга ҳаётдек зарур,
Ҳаёт каби қадрдон ва шан,
Ҳаёт каби — етмас тасаввур,
Ҳаёт каби мунгли, шаффофсан,
Муסיқа!

Қайда бўлма, қайси маъвода
Сен янграйсан қудратли, соҳир.
Чинқиргувчи жонларни ҳам
Сен сеҳрлаб қўймоққа моҳир,
Муסיқа!

Ҳатто тоғлар тошин эритар,
Мўъжизавий сеҳрли тилинг.
Зиндонларнинг тор деворлари,
Сен янграсанг туюлади кенг,
Муסיқа!

Бу оламда ҳар лаҳза, ҳар он,
Наволар туради туғилиб.
Сен — борлиқнинг ширин тилисан —
Қушлар тили, ёмғирлар тили,
Муסיқа!

Сен — баҳорги айна гулдурак,
Сен — ёмғирли тунлар гирдоби.
Сен-ла йиғлар, жилмаяр юрак,
Сен — қалбларнинг ёниқ офтоби.
Муסיқа!

Юлдузларнинг соқовлиги сен,
Сен — туманлар сукути, иси.
Сен — дардисан умрзоқларнинг,
Сен — умри қисқалар қайғуси,
Муסיқа!

Янграсин оламда то абад,
Жарангдор куйларинг хусусан.
Қанот қоқсин ҳукминг беадад,
Дунёда озодлар устидан,
Муסיқа!

МУНДАРИЖА

* «Дарахт ҳам шундай ўсади...» <i>Зулфия</i>	8
--	---

Зулфия таржималари

* Эльбрус	7
* «Бунда ҳар ким, ҳар не узра тош...»	9
* Қадимги насиҳат...	11
* «Қаердадир узоқларда...»	12
* Ҳайрат билан яшаш	13
* Оналар кўзи	14
* Тўғримасми?	15
* «Менга азиз бу тоғлар ғоят...»	16
* «Дейдиларки...»	17
* Уз-ўзимга дейман	18
* Дарахтлар алласи	19
* Она	21
* Чегем дарёси соҳилидаги ўйлар	23
* Чўмилади дарёда аёл	24
* Давом этсин жимлик	25
* Аёл қўллари	27
* Айтинг, тоғлар...	28
* Онам суйган икки қўшиқ	29
* Кўзларингни севаман	31
* Салом, саҳар!	32

Шукрулло таржималари

Бизнинг йўллар	33
Хотиралар	36

«Кўз олдимда баҳор...»	39
Қуриган чинор қўшиғи	40
Унутилган шоирлар	42
«Ногаҳоний найза...»	44
«Биз бирга яшаймиз...»	45
Тоғ сояси	46
«Марҳаматни билмасангиз...»	47
«Қимки ўз нафсининг...»	48
«Дунёда бор бўлган...»	49
«Сут сотувчи қиз...»	50
Келажакка аталган шеър	52
«Овчи ханжар солиб...»	55
Ханжар	56
«Дарё тошдан тушар...»	58
«Илк бор тушди...»	59

Жуманиёз Жабборов таржималари

* Ҳамиша фаҳримдир...	60
* Зулфияга	62
* Қизларга аталган қўшиқ	63

Эркин Воҳидов таржималари

* Тош устида унган гул	64
* Бахт	65
* Рақс	66
* Тош	68
* Усталар	70
* Чирманда	71

Абдулла Орипов таржималари

* «Қайда яшамагин...»	73
* Юрагимга	74
* Учоқ ёнида	76
* Шеърят	78
* Қалдироқ	79

Муҳаммад Али таржималари

* Ҳаёт берган саволлар	80
* Шоири ва тоғлар	82

Сулаймон Раҳмон таржималари

* Китоб ва нон	84
* «Қўлимни иситдим...»	85
* «Севсангиз баҳору...»	86
* «Дарднинг зўри...»	87
* «Гоҳ қораяр...»	88
* Тоғдаги суҳбат	90
* «Қандай яхши...»	91
* «Осмонсиз ҳаёт надир...»	92
* Турар экан бу тоғлар ҳамон	93
* Ҳали олдинда бари	94
* Фарзандларимга	96
* Болқор манзараси	98
* Тоғдан келдим	99
* «Қичқираман...»	100
* Темирқозиқ юлдузи	101
* Жилмайиб ўтади...»	103
* «Нима ташкил этар...»	105
* «Кўкракдан қор кечиб...»	106
* «Ишонмайман...»	108
* «Бахтли, бахтсиз кунлар...»	110
* Емғирга деганим	111
* Муסיқа	113

* © Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1978

На узбекском языке

Кайсин Шуваевич Кулиев

Я ЛЮБЛЮ ТВОИ ГЛАЗА

СТИХИ

*Перевод с издания „Высокие деревья“
издательство „Детская литература“
Москва, 1975*

Китоб оригинал-макет асосида нашрга тайёрланди

Редактор *Ш. Раҳмон*
Рассом *Э. Исҳоқов*
Расмлар редактори *А. Бобров*
Техн. редактор *У. Ким*
Корректор *М. Холматова*

ИБ № 550

Босишга рухсат этилди 26/Х-77 й. Формати
60×90^{1/2}. Босма л. 3,75. Шартли босма л. 3,75.
Нашр л. 2,92+0,02(вкл). Тиражи 10000. Ғафур
Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти,
Тошкент, Навоий кўчаси 30. Шартнома
№ 231-77.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар полиграфия ва
китоб савдоси ишлари бўйича Давлат коми-
тетининг 1-босмахонасида 1-қоғозга босилди.
Тошкент Ҳамза кўчаси, 21. 1978 йил. Заказ
№ 549. Баҳоси 55 т.

Қулиев Қайсин.

Кўзларингни севаман. Шеърлар. Т., Адабиёт ва санъат нашриёти, 1978.

120 б.

Атоқли болқор совет шоири, СССР Давлат мукофот лауреати Қайсин Қулиев олтинчи ёшга кирди. Бу китобга киритилган шеърларни таниқли ўзбек шоирлари таржима қилган.

Кулиев Кайсин. Я люблю твои глаза. Стихи.